

(ร่าง)

แผนยุทธศาสตร์เพื่อเป็นแผนแม่บทการจัดการ

อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

จังหวัดสระบุรี นครราชสีมา ปราจีนบุรี นครนายก

(ฉบับร่าง)
ส่วนศึกษาและวิจัยอุทยานแห่งชาติ
สำนักอุทยานแห่งชาติ
กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

คำนำ

ระบบอุทยานแห่งชาติและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าในประเทศไทย ได้จัดตั้งขึ้นเพื่อคุ้มครองป้องกันทรัพยากรธรรมชาติที่ลดน้อยถอยลงอย่างรวดเร็ว และเพื่ออำนวยความสะดวกในการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจของประเทศ ดังนั้น จะเห็นได้ว่าตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา รัฐบาลได้เล็งเห็นความสำคัญของเรื่องนี้ โดยการประกาศให้พื้นที่ต่าง ๆ เป็นอุทยานแห่งชาติและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าขึ้นเป็นจำนวนมาก แต่ระบบพื้นที่คุ้มครองดังกล่าวนี้ก็ยังไม่อาจจะอำนวยความสะดวกต่อการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจของประเทศได้อย่างเต็มที่ ทั้งนี้อาจกล่าวได้ว่า เป็นเพราะอุทยานแห่งชาติและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแต่ละแห่งยังขาดการจัดการที่มีระบบและประสิทธิภาพสูงนั่นเอง ดังนั้น “แผนการจัดการอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ (พ.ศ. 2548 – 2552)” ฉบับนี้นับว่าเป็นความพยายามอันสำคัญที่จะนำไปสู่การปรับปรุงการจัดการพื้นที่คุ้มครองเพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริงแก่สังคมส่วนรวม

การจัดการอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ มีองค์ประกอบสำคัญ 3 ส่วนคือ 1) ลักษณะและคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติในอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ต่อสังคม 2) รูปแบบและปัญหาการจัดการทั้งในอดีตและปัจจุบันของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ และ 3) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยแบ่งการจัดการออกเป็นโปรแกรมต่าง ๆ ที่สำคัญ ได้แก่ การอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ การมีส่วนร่วมของประชาชน การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการอุทยานแห่งชาติ การจัดการท่องเที่ยวและนันทนาการในอุทยานแห่งชาติ การป้องกันทรัพยากรธรรมชาติ การวิจัยในอุทยานแห่งชาติ นอกจากองค์ประกอบสำคัญดังกล่าวแล้ว ในส่วนที่เกี่ยวกับงบประมาณ บุคลากร และวัสดุอุปกรณ์ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นในการนำไปปฏิบัติ ก็ได้เสนอควบคู่ไปกับกิจกรรมการดำเนินงานตามลำดับก่อนหลังในแต่ละปีอีกด้วย

สารบัญ

	หน้า
1. บทนำ	1
2. วัตถุประสงค์	1-2
3. สถานภาพทรัพยากรพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่	3
3.1 ทรัพยากรกายภาพ	3
3.1.1 ภูมิประเทศ	3
3.1.2 สภาพภูมิอากาศ	3
3.1.3 สภาพธรณีวิทยา	3-5
3.1.4 เส้นทางคมนาคม	6
3.1.5 ดิน	7
3.1.6 ทรัพยากรน้ำ	8
3.1.7 การใช้ประโยชน์ที่ดิน	9-10
3.2 ทรัพยากรชีวภาพ	11
3.2.1 ทรัพยากรพืช	11
3.2.2 ทรัพยากรสัตว์	11-13
3.3 ทรัพยากรมนุษย์	14
3.3.1 ทรัพยากรทางสังคมและวัฒนธรรม	14
3.3.2 คุณค่าของทรัพยากรต่อสังคม	14-16
3.4 การท่องเที่ยว	17
3.4.1 แหล่งท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ที่น่าสนใจ	17
3.4.2 กิจกรรมการท่องเที่ยว	18-19
3.4.3 สิ่งอำนวยความสะดวก	20-34
4. การจำแนกเขตการจัดการ(Zoning)	35
4.1 เขตบริการ(intensive use zone)	35
4.2 เขตท่องเที่ยวและนันทนาการ(outdoor recreation zone)	35

	หน้า
4.3 เขตหวงห้าม(strict nature serve zone)	35
4.4 เขตการใช้พื้นที่เพื่อวัตถุประสงค์พิเศษ(special zone)	35
4.5 เขตฟื้นฟูสภาพ(recovery zone)	36
4.6 เขตป่าเปลี่ยว(primitive zone)	36
5. ระบุศักยภาพและประเด็นปัญหาหลักของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่	36
5.1 ด้านอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ	36
5.2 ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน	36
5.3 ด้านการเพิ่มประสิทธิภาพบริหารจัดการอุทยานแห่งชาติ	37
5.4 ด้านการจัดการการท่องเที่ยวและนันทนาการในอุทยานแห่งชาติ	37
5.5 ด้านการป้องกันทรัพยากรธรรมชาติ	37
5.6 ด้านการวิจัยในอุทยานแห่งชาติ	37
6. แผนยุทธศาสตร์เพื่อเป็นแม่บทในการจัดการอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่	38
6.1 วิสัยทัศน์	38
6.2 พันธกิจ	38
6.3 ยุทธศาสตร์	39
6.4 กลยุทธ์	40
6.5 แผนการจัดการพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่	41-53
แผนงาน/โครงการอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่	

การจัดทำร่างแผนยุทธศาสตร์เพื่อเป็นแม่บทในการจัดการอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

1. บทนำ

อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ตั้งอยู่บริเวณเทือกเขาพนมดงรัก ระหว่างเส้นรุ้งที่ 14° 05' ถึง 14° 15' เหนือ และเส้นแวงที่ 101° 50' ถึง 101° 50' ตะวันออก หรือบริเวณขอบด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้ของที่ราบสูงโคราช มีเนื้อที่ทั้งสิ้นประมาณ 2,168 ตารางกิโลเมตรหรือประมาณ 1,356,500 ไร่ โดยครอบคลุมเนื้อที่ 4 จังหวัด ได้แก่ สระบุรี นครราชสีมา ปราจีนบุรี และนครนายก ด้านทางเข้าอุทยานแห่งชาติด้านทิศใต้ อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครประมาณ 160 กิโลเมตรไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่อยู่ในความรับผิดชอบของกองอุทยานแห่งชาติ กรมป่าไม้ โดยมีแนวนโยบายและการดำเนินงานภายใต้พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504

ในปี พ.ศ. 2502 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรี ได้มีบัญชาให้กระทรวงเกษตรและกระทรวงมหาดไทย ร่วมมือและประสานงานกันเพื่อจัดตั้งระบบอุทยานแห่งชาติขึ้นในประเทศไทยและหลังจาก Dr. G.C. Ruble ผู้เชี่ยวชาญด้านอุทยานแห่งชาติของสภาพาสากลว่าด้วยการอนุรักษ์ธรรมชาติและทรัพยากรธรรมชาติ (IUCN) ได้เสนอแนะต่อรัฐบาลไทย เขาใหญ่จึงได้รับการประกาศให้เป็นอุทยานแห่งชาติแห่งแรกของประเทศ เมื่อวันที่ 18 กันยายน พ.ศ. 2505

อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ไม่เพียงแต่เป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวางสำหรับชาวไทยทั่วไปเท่านั้น ยังเป็นที่รู้จักและยอมรับกันทั่วโลกว่าเป็นอุทยานแห่งชาติที่ดีที่สุดในประเทศภาคพื้นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพราะการเดินทางที่ง่าย มีสิ่งอำนวยความสะดวกพร้อม และอุดมสมบูรณ์ไปด้วยพืชพรรณและสัตว์ป่านานาชนิด นอกจากนี้เขาใหญ่ยังเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารที่สำคัญต่อการเกษตรกรรม อุตสาหกรรม และการใช้สอยของชุมชนในภูมิภาครอบเขาใหญ่ ด้วยความสำคัญดังกล่าว อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่จึงได้รับการยกย่องว่าเป็นอุทยานแห่งชาติที่สำคัญแห่งหนึ่งของโลกและเมื่อไม่นานมานี้ก็ได้รับการพิจารณาจัดให้เป็นอุทยานมรดกของกลุ่มประเทศอาเซียน (ASEAN Heritage Parks and Reserves) อีกด้วย

2. วัตถุประสงค์

1. ได้แผนแม่บทที่ใช้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่
2. เพื่อให้การจัดการอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ตอบสนอง และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์หลักของการจัดตั้งอุทยานแห่งชาติ
3. เพื่อจัดลำดับความสำคัญของกิจกรรมที่ต้องดำเนินการในการจัดการอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

3. สถานภาพทรัพยากรพื้นฐานในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

3.1 ทรัพยากรกายภาพ

3.1.1 ภูมิประเทศ

ลักษณะทั่วไปของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่เป็นที่อกเขาสลับซับซ้อน มีระดับความสูงแตกต่างกันตั้งแต่ระดับความสูงใกล้เคียงระดับน้ำทะเลตามแนวเขตอุทยานด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้จนถึงระดับความสูง 1,351 เมตรจากระดับน้ำทะเลในบริเวณตอนกลางของพื้นที่ ทางด้านทิศตะวันออก ภูมิประเทศมีลักษณะเป็นที่ลาดต่ำ ส่วนทางทิศเหนือความลาดชันน้อยจนถึงปานกลาง ทิศทางของความลาดชันส่วนใหญ่มุ่งสู่ถนนมิตรภาพ ในขณะที่ทิศใต้และทิศตะวันตกมีลักษณะเป็นภูเขาสูงชันโดดเด่นขึ้นมาจากที่ราบ ซึ่งใช้ประโยชน์เพื่อเกษตรกรรมนอกเขตอุทยานฯ ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือมีลักษณะคล้ายเป็นกำแพงภูเขาตามแนวเขตอุทยานฯ จึงเรียกว่าเขากำแพง และเป็นส่วนหนึ่งของเทือกเขาพนมดงรัก โดยมียอดเขาที่สำคัญ 6 ยอดด้วยกันคือ เขาแหลม(1,326 เมตร) บริเวณทิศเหนือ เขาร่ม(1,351 เมตร) และเขาเขียว(1,292 เมตร) บริเวณตอนกลางเขากำแพง(875 เมตร) บริเวณทิศตะวันออกเฉียงเหนือ และเขาสามยอด(1,142 เมตร)กับเขาฟ้าผ่า(1,078 เมตร) บริเวณทิศตะวันตกเฉียงเหนือของอุทยานฯ

3.1.2 สภาพภูมิอากาศ

สภาพภูมิอากาศของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ อยู่ภายใต้อิทธิพลของลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือและสภาพภูมิประเทศ บริเวณฝนเฉลี่ยต่อปีวัดได้ 2,270 มิลลิเมตร ที่บริเวณที่ทำการอุทยานฯ พื้นที่ที่ได้รับปริมาณน้ำฝนมากที่สุดอยู่บริเวณลุ่มน้ำคลองท่าด่าน ซึ่งเป็นบริเวณด้านทิศใต้ของเขายเขียวและเขาร่ม โดยวัดปริมาณน้ำฝนได้ถึง 3,000 มิลลิเมตรต่อปี ส่วนบริเวณที่รับน้ำฝนน้อยที่สุดคือพื้นที่ด้านล่างสุดของทิศตะวันตกเฉียงใต้และทิศใต้ โดยมีฝนตกเฉลี่ยต่อปีประมาณ 1,600 มิลลิเมตรหรือน้อยกว่า โดยปกติฝนจะตกมากที่สุดระหว่างกลางเดือนพฤษภาคมไปจนถึงเดือนตุลาคม เฉพาะในช่วงเวลาดังกล่าวนี้สามารถวัดน้ำฝนในบริเวณที่ทำการอุทยานฯ ได้สูงถึง 1,917 มิลลิเมตร ส่วนช่วงที่แล้งฝนมากที่สุดคือระหว่างเดือนธันวาคมถึงเดือนมกราคม โดยมีฝนตกเฉลี่ยประมาณเดือนละ 15 มิลลิเมตรเท่านั้น

อุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปีของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ประมาณ 23 องศาเซลเซียส อุณหภูมิเฉลี่ยสูงสุดพบว่าอยู่ระหว่างเดือนเมษายนถึงเดือนพฤษภาคม ประมาณ 28 องศาเซลเซียส และต่ำสุดในเดือนธันวาคมและเดือนมกราคม ประมาณ 17 องศาเซลเซียส ความชื้นสัมพัทธ์เฉลี่ยประมาณ 86 เปอร์เซ็นต์

3.1.3 สภาพธรณีวิทยา

โครงสร้างทางธรณีวิทยาของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่นับว่าเก่าแก่มากแห่งหนึ่งของประเทศ การสร้างตัวทางธรณีวิทยาเป็นผลมาจากวัฏจักรของการทับถมของตะกอน การยกตัวของเปลือกโลก และการค้ำชะพังทลายของดินและหิน สลับกับการระเบิดของภูเขาไฟในยุคพาลีโอโซอิก(Palaeozoic)หรือประมาณ 300-400 ล้านปีมาแล้ว หินที่เป็นรากฐานพบว่าเป็นหินชุดโคราช ชุดกาญจนบุรี และชุดราชบุรี ซึ่งมีทั้งหินปูน หินทราย หินดินดาน และหินไดโอไรท์

ในยุคพาลีโอโซอิก พื้นที่บริเวณเขาใหญ่ได้รับการทับถมของตะกอนขนาดหนัก ตะกอนเหล่านี้ถูกพัดพามาตามลำน้ำ แล้วไปทับถมตามบริเวณที่ราบชายฝั่งจนมีความสูงถึง 3,000 เมตร ซึ่งเป็นจุดเริ่มแรกของการเกิดหินชุด

กาญจนบุรี และนับว่าเป็นหินชั้นล่างสุดของหินที่ปรากฏในพื้นที่เขาใหญ่ เมื่อพื้นที่รอบ ๆ หุบเขาผลิตตะกอน การชะล้างพังทลายในบริเวณนี้ก็เกิดขึ้นแทน ควบคู่ไปกับการยกตัวของเปลือกโลก ทำให้น้ำทะเลซึ่งมีอยู่ในบริเวณนี้ไหลไปสู่จุดอื่นพร้อมกับการชะล้างพังทลายแบบรุนแรงอีกด้วย ต่อมาภายหลังน้ำทะเลเลท่วมถึงพื้นที่อีก การพัดพาตะกอนมาทับถมก็ตามมาอีกครั้งหนึ่ง น้ำทะเลบริเวณนี้มีอุณหภูมิค่อนข้างสูง ระดับน้ำไม่ลึก และคล้ายคลึงกับบริเวณอ่างไทย ตลอดจนมีทัศนียภาพใกล้เคียงกับพายุในปัจจุบัน หินปูนและหินดินดานเริ่มทับถมอยู่ตอนบนของหินกาญจนบุรีและถูกเรียกชื่อใหม่ว่าเป็นหินชุตราชบุรี ซึ่งสังเกตได้จากการมีซากสิ่งมีชีวิตทางทะเลผสมอยู่ในเนื้อหิน ซึ่งมีอยู่ประมาณ 250 ล้านปี ที่เรียกกันว่า เปอร์เมียน (Permian) ในพื้นที่บางแห่งพบว่าตะกอนที่ทับถมเป็นหินราชบุรีนี้มีความสูงถึง 2,300 เมตร

ต่อมาของเหลวที่สะสมอยู่ภายใต้เปลือกโลกมีการเคลื่อนไหวอย่างรุนแรงซึ่งนับว่าเป็นจุดเริ่มต้นของสิ่งต่าง ๆ ที่ผิวโลก สสารขนาดใหญ่มีความแข็งแรงและผิวหยาบไหลออกมาจากพื้นผิวของชั้นตะกอนตอนบน ทำให้พื้นผิวมีการม้วนตัวบิดเบี้ยวและแตกเป็นร่อง หินดินดานถูกเปลี่ยนไปเป็นหินชนวนและฟิลไลต์ หินทรายเป็นควอทไซต์ และหินปูนชุตราชบุรีกลายเป็นหินอ่อน หรือที่รู้จักกันทั่วไปว่า หินอ่อนสระบุรีนั่นเอง

เมื่อทุกอย่างสงบลง การชะล้างพังทลายก็เข้ามาแทนที่อีกครั้งหนึ่ง โดยเปลือกโลกในส่วนที่มีการม้วนตัวถูกทำลายลง ภูมิอากาศเริ่มเปลี่ยนแปลง พื้นที่บนที่ราบสูงกลายเป็นเขตกึ่งแห้งแล้ง มีลักษณะคล้ายเขตแห้งแล้งของโลกในปัจจุบัน พบว่ามีหินทรายสีแดง และหินดินดานผสมกับตะกอนขี้ผึ้งและเกลืออยู่ทั่วไป สารต่าง ๆ เหล่านี้พบว่าสลายตัวมาจากหินชุตราชบุรี ดังนั้นหินชุตราชซึ่งพบทั่วไปในบริเวณที่ราบสูงภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จึงเกิดการทับถมและก่อตัวของสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้จนสูงมากกว่า 4,500 เมตร และที่ฐานของหินชุตราชจะพบว่ามีหินชุตราชบุรีและราชบุรีอยู่ทั่วไป

การทับถมของตะกอนยังคงดำเนินต่อไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งเกิดการระเบิดของภูเขาไฟที่เขาใหญ่ ลำธารของหินภูเขาไฟที่เรียกว่า ไรโอไลต์ (Rhyolite flows) ไหลผ่านและซึมลงในเนื้อหินชุตราชต่าง ๆ จนเกิดเป็นหินไดออไรต์ (Diorites) บางแห่งพบว่ามีหินชนิดนี้โผล่ขึ้นมาให้เห็น โดยเฉพาะในพื้นที่อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

ต่อมาการชะล้างพังทลายเริ่มเกิดขึ้นอีกและเป็นอยู่จนกระทั่งปัจจุบัน ตะกอนที่มีขนาดเล็กถูกน้ำพัดพาไปทับถมกันในบริเวณที่ราบระหว่างภูเขา ซึ่งการทับถมลักษณะนี้จะพบเห็นได้ทั่วไป ตั้งแต่ที่ราบบริเวณทิศตะวันตกของที่ราบสูงโคราชไปจนถึงพื้นที่ราบภาคกลางของประเทศ อันเป็นแหล่งเกษตรกรรมและการปลูกข้าวที่เป็นหัวใจของประเทศ

3.1.4 เส้นทางคมนาคม

การคมนาคมในภูมิภาครอบเขาใหญ่ นับว่าเป็นระบบที่มีโครงข่ายกว้างขวางสะดวกสบาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการคมนาคมทางบก ซึ่งมีทางหลวงสำคัญ 4 สาย เชื่อมต่อกันคือ ทางหลวงหมายเลข 2 หรือที่รู้จักกันในนามถนนมิตรภาพ เชื่อมต่อระหว่างจังหวัดสระบุรีและนครราชสีมา ทางหลวงสายนี้ผ่านบริเวณทิศตะวันตก และทิศเหนือของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ และยังเป็นถนนสายหลักสำคัญสำหรับการคมนาคมติดต่อระหว่างกรุงเทพมหานครกับภาคตะวันออกเฉียงเหนืออีกด้วย ทางหลวงหมายเลข 304 เชื่อมต่อระหว่างกบินทร์บุรีและนครราชสีมา ผ่านด้านทิศตะวันออกของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ถนนสายนี้ยังใช้เป็นเส้นทางคมนาคมระหว่างกรุงเทพมหานครกับจังหวัด

นครราชสีมา ทางหลวงหมายเลข 33 เชื่อมต่อระหว่างนครนายก ปราจีนบุรี และกบินทร์บุรี โดยผ่านด้านทิศใต้ของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ และทางหลวงเชื่อมต่อระหว่างบ้านนาบัวแก่งคอย ด้านทิศตะวันตกของเขาค้อใหญ่ ทางหลวงเส้นสุดท้ายคือ ทางหลวง 2090 เชื่อมต่อระหว่างปากช่องและปราจีนบุรี โดยผ่านกลางบริเวณพื้นที่เขาใหญ่ ถนนสายนี้ นับว่าเป็นประโยชน์อย่างมากในการติดต่อระหว่างภูมิภาคตอนเหนือกับภูมิภาคตอนใต้ของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

นอกจากทางหลวงทั้งสี่เส้นแล้ว ยังมีทางรถไฟเชื่อมระหว่างภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จากกรุงเทพมหานครผ่านสระบุรีและนครราชสีมา อีกสายหนึ่งเชื่อมระหว่างกรุงเทพมหานครกับอรัญประเทศผ่านจังหวัดปราจีนบุรี สำหรับการคมนาคมทางอากาศ ขณะนี้อยู่ในระหว่างการศึกษาของรัฐบาลที่จะเปิดสนามบินพาณิชย์การบินภายในประเทศที่จังหวัดนครราชสีมา

สำหรับการสื่อสารของภูมิภาคนี้ นับว่ามีความเจริญรุดหน้าไปมาก ปัจจุบันมีการใช้ระบบโทรศัพท์กันอย่างกว้างขวางในหน่วยงานราชการ ส่วนบุคคล และวงการธุรกิจตามชุมชนขนาดใหญ่และมีแนวโน้มว่าจะกระจายไปตามแหล่งต่าง ๆ เช่น ตามอำเภอที่เป็นศูนย์กลางมากขึ้น

และปัจจุบันการเดินทางขึ้นเขาใหญ่ จากกรุงเทพมหานคร สามารถเดินทางไปอุทยานแห่งชาติที่สะดวกได้ 2 เส้นทาง ใช้เวลาประมาณ 3 ชั่วโมง เส้นทางที่ 1 เริ่มจากถนนพหลโยธิน ผ่านรังสิต ประตูน้ำพระอินทร์ สระบุรี เลี้ยวขวาเข้าทางหลวงหมายเลข 2 หรือถนนมิตรภาพ ก่อนถึงอำเภอปากช่อง บริเวณ กม. 56 ชิดซ้ายขึ้นสะพานลอยไปตามถนนชนริชต์ทางหลวงหมายเลข 2090 ถึง กม. 23 จะพบด่านศาลเจ้าพ่อเขาใหญ่ เดินทางต่อไปอีก 15 กิโลเมตร ก็ถึงที่ทำการอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ เส้นทางที่ 2 จากถนนพหลโยธิน เลี้ยวขวารังสิต เข้าทางหลวงหมายเลข 305 สู่อำเภอเมืองนครนายก แล้วเข้าทางหลวงหมายเลข 33 (ถนนสุวรรณศร) ถึงสี่แยกศาลนเรศวรเลี้ยวซ้ายตามเส้นทางปราจีนบุรี-เขาใหญ่ ผ่านด่านตรวจค่าธรรมเนียมบริเวณเชิงเขาแล้วเดินทางต่อจนถึงที่ทำการอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ รวมระยะทางประมาณ 190 กิโลเมตร

การเดินทางขึ้นที่ทำการอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ จะเปิดด่านตรวจทั้งสองด้าน อนุญาตให้นักท่องเที่ยวและผู้ใช้เส้นทางเขาใหญ่สัญจรไปมา ระหว่างเวลา 06.00 – 21.00 น.

3.1.5 ดิน

บริเวณเทือกเขาสลับซับซ้อนของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ลักษณะของดินมีทั้งต้นและลึกปะปนกันไป ดินที่พบมีทั้งดินทรายและดินเหนียว หรือดินร่วมเหนียวปนทรายหรือปนกรวดสลับกัน บริเวณนี้ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ป่าและทุ่งหญ้า ส่วนตามเชิงเขาส่วนใหญ่เป็นดินที่เกิดจากการทับถมกันของวัตถุต้นน้ำกำเนิด ซึ่งเรียกว่า Colluvial complex

บริเวณทิศเหนือของพื้นที่เป็นดินปากช่องและดินมวกเหล็ก ดินปากช่องเกิดจากการทับถมของตะกอนที่สลายตัวมาจากหินดินดานและหินปูน ดินมีการระบายน้ำดี เก็บความชื้นได้ดี ความอุดมสมบูรณ์ปานกลาง ชั้นดินลึกเป็นดินพวก reddish brown lateritic ที่มีส่วนผสมของ clay ที่ละเอียด ส่วนดินมวกเหล็กซึ่งเกิดจากการทับถมของตะกอนที่สลายตัวมาจากหินดินดาน หินชนวนและหินปูน เป็นดินพวก loamy skeletal สีนํ้าตาลเข้มหรือสีนํ้าตาลปนเทา ชั้นดินตื้นมีการระบายน้ำดี ความอุดมสมบูรณ์ของดินค่อนข้างต่ำและง่ายต่อการชะล้างพังทลาย

ทางทิศตะวันตกของเขาใหญ่ มีลักษณะคล้ายคลึงกับดินมวกเหล็ก แต่เนื่องจากพื้นที่ที่มีความลาดชันสูง เก็บความชื้นไม่ดีและชั้นดินตื้นกว่า ความอุดมสมบูรณ์ของดินต่ำ ทางด้านทิศใต้ส่วนใหญ่ดินเป็นแกลง ซึ่งเกิดจากการทับถมของตะกอนหลายวัฏจักร ชั้นดินด้านล่างมีส่วนผสมของซากสิ่งมีชีวิตทางทะเล เป็นดินพวก red-yellow podzolic และ reddish brown lateritic soils ที่มีส่วนผสมของดินเหนียวและทรายเป็นส่วนใหญ่ แม้ว่าชั้นดินจะลึกแต่การระบายน้ำไม่ดี ความอุดมสมบูรณ์ของดินปานกลางและง่ายต่อการชะล้างพังทลาย

ด้านทิศตะวันออกและตอนกลางของพื้นที่พบว่ามีดินหลายชุดปะปนกันอยู่ เช่น ดินกบินทร์บุรี ดินเชิงของดินเชิงใหม่ ดินจัตุรัส ดินโคราช ดินเขาใหญ่ และดินลำนารายณ์ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นพวก red-yellow podzolic และ reddish brown lateritic soils ที่มีการทับถมกันมานานของตะกอนที่สลายตัวมาจากหินทรายเป็นส่วนใหญ่ ดินมีการระบายน้ำปานกลางถึงดีชั้นดินมีทั้งตื้นและลึกสลับกันไป ความอุดมสมบูรณ์ปานกลาง

3.1.6 ทรัพยากรน้ำ

ระบบทางอุทกวิทยาของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ นับว่ามีความสำคัญและมีลักษณะเด่นเป็นพิเศษที่ช่วยส่งเสริมคุณค่าของพื้นที่ ทั้งในเชิงอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ ทั้งนี้นับตั้งแต่โครงการของทางระบายน้ำไปจนถึงปริมาณและคุณภาพของน้ำ นอกจากนี้ยังเอื้ออำนวยโอกาสด้านการพักผ่อนหย่อนใจ และสนับสนุนให้มีกิจกรรมนันทนาการประเภทต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับน้ำอีกด้วย

ลักษณะภูมิของเขาใหญ่เป็นจุดกำเนิดของกลุ่มน้ำที่สำคัญ ซึ่งหล่อเลี้ยงพื้นที่ทางการเกษตรและอุตสาหกรรมในภูมิภาคถึง 4 สายด้วยกันคือ

ลุ่มน้ำนครนายก อยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของอุทยานฯ ในเขตจังหวัดนครนายก เกิดจากการรวมตัวกันของลำห้วยสำคัญ ๆ หลายสาย เช่น สาลิกา นางรอง ลำกระตึก ท่าด่านและสมพงใหญ่ ไหลผ่านกลางเมืองนครนายกไปบรรจบกับแม่น้ำปราจีนบุรี เป็นแม่น้ำบางประกงที่จังหวัดฉะเชิงเทรา พื้นที่เขาใหญ่ให้ปริมาณน้ำแก่ลุ่มน้ำนครนายกประมาณ 813 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี พื้นที่รองรับน้ำฝนมีขนาด 660 ตารางกิโลเมตร

ลุ่มน้ำปราจีนบุรี เกิดจากการรวมตัวของห้วยสำคัญ ๆ ที่ไหลออกจากเขาใหญ่ เช่น ลำพระยาธาร คลองหนองแก้ว ไสน้อย และใสใหญ่ ที่อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรีแล้วไหลไปบรรจบกับแม่น้ำนครนายกเป็นแม่น้ำบางประกงที่จังหวัดฉะเชิงเทรา ปริมาณน้ำทั้งหมดที่เขายใหญ่ระบายน้ำให้แก่ลุ่มน้ำนี้มากกว่า 790 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี พื้นที่รองรับน้ำฝนมีขนาด 1,122 ตารางกิโลเมตร

ลุ่มน้ำลำตะคอง อยู่ทางตอนเหนือของอุทยานฯ ห้วยที่สำคัญคือ ลำตะคอง แม่น้ำนี้จะไหลลงสู่แม่น้ำมูลในที่สุด เนื่องจากสภาพภูมิประเทศของกลุ่มน้ำลำตะคองได้รับปริมาณน้ำฝนน้อย การคายระเหยค่อนข้างสูงและพื้นที่รับน้ำมีไม่มากเมื่อเทียบกับลุ่มน้ำด้านทิศใต้ของอุทยานฯ น้ำที่ลุ่มน้ำนี้ระบายลงสู่ตอนล่างที่อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา จึงมีปริมาณค่อนข้างต่ำคือประมาณ 104 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี พื้นที่รองรับน้ำฝนมีขนาด 201 ตารางกิโลเมตร

ลุ่มน้ำลำพระเพลิง อยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของพื้นที่เขาใหญ่ โดยมีห้วยลำพระเพลิงเป็นลำน้ำสายหลัก เนื่องจากสภาพภูมิประเทศคล้ายคลึงกับลุ่มน้ำลำตะคอง และสภาพป่าถูกบุกรุกทำลายไปมาก น้ำที่ได้จากลุ่มน้ำนี้จึงมี

ปริมาณที่ต่ำมาก คือประมาณ 19 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี เมื่อเทียบกับลุ่มน้ำอื่น ๆ ในพื้นที่เขาใหญ่ พื้นที่รองรับน้ำฝนมีขนาด 114 ตารางกิโลเมตร

สำหรับคุณภาพของน้ำทั้งสี่ลุ่ม โดยทั่วไปอยู่ในเกณฑ์ที่จะใช้เพื่อการเกษตรและอุตสาหกรรมได้เป็นอย่างดี ไม่มีอันตราย แต่ถ้าใช้เพื่อบริโภคจะต้องได้รับการปรับปรุงให้ดีขึ้น โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับความขุ่นและสีของน้ำ ซึ่งมักจะสูงเกินขีดจำกัดในช่วงต้นฤดูฝน

สิ่งที่น่าสนใจอันเกิดจากลำน้ำต่าง ๆ ในเขาใหญ่ ซึ่งจะสามารถจะใช้เป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยวในด้านนันทนาการก็คือน้ำตกต่าง ๆ ที่กระจายอยู่ทั่วไป ที่สำคัญคือ น้ำตกเหวสุวัต น้ำตกผากล้วยไม้ และน้ำตกกองแก้ว ในลุ่มลำตะคอง น้ำตกเหวนรก น้ำตกสาริกา และน้ำตกนางรอง ในลุ่มนครนายก และน้ำตกวังเหวของลุ่มน้ำใต้ใหญ่ นอกจากนี้ยังมีแหล่งน้ำที่สำคัญทั้งขนาดเล็กและขนาดใหญ่ กระจายกันตามธรรมชาติ ซึ่งเป็นแหล่งน้ำและอาหารที่สำคัญของสัตว์ชนิดต่าง ๆ แหล่งน้ำที่สำคัญได้แก่ หนองผกชี หนองจิง หนองขมิ้น บึงไผ่ และคลองอิเฒ่า

3.1.7 การใช้ประโยชน์ที่ดิน

ภูมิภาค 4 จังหวัดรอบเขาใหญ่มีการใช้ประโยชน์ที่ดินไม่ต่างไปจากชนบทอื่น ๆ ของประเทศ คือส่วนใหญ่ใช้เพื่อการเกษตร แต่จะเป็นลักษณะใดขึ้นอยู่กับปัจจัยทางสิ่งแวดล้อมเป็นตัวกำหนด โดยเฉพาะอย่างยิ่งสภาพภูมิประเทศและภูมิอากาศนับว่ามีอิทธิพลเป็นอย่างมาก

จังหวัดนครนายกพื้นที่ส่วนใหญ่ใช้ในการทำนา รองลงมาปลูกไม้ยืนต้นและไม้ผล ซึ่งพบว่าการใช้ที่ดินลักษณะนี้มีแนวโน้มจะเพิ่มมากขึ้นในอนาคต อุตสาหกรรมท้องถิ่นที่สำคัญได้แก่ การสีข้าวและการทำมันเส้น

จังหวัดปราจีนบุรี การใช้ที่ดินก็มีลักษณะคล้ายคลึงกับนครนายก เพราะสภาพภูมิประเทศและภูมิอากาศไม่แตกต่างกัน พื้นที่ร้อยละ 76 ใช้ในการทำนา รองลงมาคือการทำไร่(14.5%) และทำสวนผลไม้ ซึ่งการใช้ที่ดินอย่างหลังนี้มีแนวโน้มจะมากขึ้นเพราะได้ผลตอบแทนสูงกว่าอย่างอื่น เศรษฐกิจของจังหวัดขึ้นอยู่กับผลผลิตทางการเกษตรเป็นส่วนใหญ่ รองลงมาคือการค้าส่งและค้าปลีก

จังหวัดสระบุรี ใช้ที่ดินส่วนใหญ่ในการทำไร่ พืชเศรษฐกิจที่สำคัญคือ ข้าวโพด มันสำปะหลัง ถั่วต่าง ๆ และฝ้าย รองลงมาคือ การทำนา และทำปศุสัตว์ ตามลำดับ สัตว์ที่สำคัญในเชิงเศรษฐกิจคือ โค กระบือ สุกร และสัตว์ปีก อย่างไรก็ตามพื้นที่นาที่มีแนวโน้มว่าจะลดลงในอนาคต เนื่องจากใช้พื้นที่ไปในการก่อสร้างโรงงานอุตสาหกรรม และสิ่งก่อสร้างอื่น ๆ อุตสาหกรรมที่สำคัญคือ เหมืองแร่ การระเบิดและย่อยหิน และอุตสาหกรรมโคนม โคนเนื้อ ดังนั้น เศรษฐกิจของจังหวัด มักจะขึ้นอยู่กับภาคอุตสาหกรรมเป็นหลัก

จังหวัดนครราชสีมา การใช้ที่ดินมีหลายรูปแบบตั้งแต่ทำนา ทำไร่ ทำสวนผลไม้ และปศุสัตว์ พืชไร่ที่สำคัญได้แก่ มันสำปะหลัง ข้าวโพด ข้าวฟ่าง ถั่วและงา การปศุสัตว์คล้ายคลึงกับของสระบุรี โดยเฉพาะพบมากบริเวณตอนเหนือของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ นอกจากนี้ยังมีการอุตสาหกรรมขนาดต่าง ๆ กระจายอยู่ทั่วไป เช่น อุตสาหกรรมสิ่งทอ การทำนาเกลือ เป็นต้น อย่างไรก็ตามสภาพเศรษฐกิจของจังหวัดขึ้นอยู่กับผลผลิตทางการเกษตร รองลงมาคือการค้าปลีกและค้าส่ง เพราะนครราชสีมาเป็นศูนย์กลางคมนาคมระหว่างภาคกลางและภาคอีสาน

3.2 ทรัพยากรชีวภาพ

3.2.1 ทรัพยากรพืช

จากการสำรวจในท้องที่จริง พืชพรรณที่ขึ้นอยู่ในอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่สามารถแบ่งออกเป็น 5 ประเภทใหญ่ ๆ และมีพันธุ์พืชอยู่ถึง 2,000 – 2,500 ชนิด

ป่าเบญจพรรณ ป่าชนิดนี้ปรากฏอยู่ทางด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือของพื้นที่อุทยานฯ พบบริเวณพื้นที่ที่มีระดับความสูงระหว่าง 200-600 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลางประกอบด้วยไม้ยืนต้นประเภทผลัดใบ เช่น มะค่าโมง (*Alexis xylocarpa*) ประดู่ (*Dialium cochinchinense*) ตะแบก (*Lagerstræmia calyculata*) เป็นต้น พืชชั้นล่างมีไม้ไผ่ (*Bambusa sp.*) และหญ้าต่าง ๆ รวมทั้งกล้วยไม้ (*Poyathia sp.*) ด้วยในฤดูแล้งป่าชนิดนี้จะมีไฟลุกไหม้ตามพื้นที่ป่ามีหินปูนผุดขึ้นอยู่ทั่วไป

ป่าดิบแล้ง ป่าชนิดนี้มีพื้นที่ประมาณ 1,192.88 ไร่ ปรากฏอยู่ทางด้านทิศตะวันออกของพื้นที่ ซึ่งมีลักษณะเป็นที่ราบลูกเนินในระดับความสูง 200-600 เมตรจากระดับน้ำทะเล ไม้ชั้นบนได้แก่ ไม้ยางนง พันจำ เคี่ยมคะนอง ตะเคียนทอง ตะเคียนหิน (*Hopea ferria*) ตะแบก (*Lagerstroemia sp.*) ส้มพวง (*Tetrameles nudiflora*) สองสลึง (*Lophopelium duperreanum*) เป็นต้น

ป่าดิบชื้น ป่าชนิดนี้เป็นป่าที่มีพื้นที่ครอบคลุมมากที่สุดในอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ พบในระดับความสูง 400-1,000 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง พรรณไม้คล้ายคลึงกับป่าดิบแล้งแต่มีไม้วงศ์ยาง (*Dipterocarpus*) ขึ้นอยู่เป็นจำนวนมากกว่า และไม้ชั้นล่างมีความหนาแน่นมากกว่าป่าดิบแล้ง

ป่าดิบเขา ป่าชนิดนี้เกิดอยู่ในที่ที่มีอากาศเย็นบนภูเขาสูง พบการกระจายในความสูงตั้งแต่ 1,000 เมตรขึ้นไปจากระดับน้ำทะเลปานกลาง สภาพป่าแตกต่างไปจากป่าดงดิบชื้นอย่างเห็นได้ชัด ไม่มีไม้วงศ์ยางขึ้นเลย พันธุ์ไม้ที่พบเป็นไม้เนื้ออ่อน เช่น มะขามป้อม (*Phyllanthus sp.*) สนสามพันปี (*Decrydium elatum*) และไม้ก่อ (*Castanopsis sp.*)

ทุ่งหญ้าและป่ารุ่นหรือป่าเหล่า ป่าชนิดนี้เกิดจากการทำไร่เลื่อนลอยในอดีต ก่อนการจัดตั้งป่าเขาใหญ่เป็นอุทยานแห่งชาติมีราษฎรอาศัยอยู่และได้แผ้วถางป่าเพื่อทำไร่ เมื่อมีการอพยพราษฎรลงไปสู่ที่ราบ ทำให้บริเวณไร่ดังกล่าวถูกปล่อยทิ้ง ต่อมาสภาพเป็นทุ่งหญ้าคาเสียส่วนใหญ่ ปัจจุบันพื้นที่ทุ่งหญ้าบางแห่งได้กลับคืนสภาพเป็นป่าละเมาะบ้างแล้ว

3.2.2 ทรัพยากรสัตว์ป่า

อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ เป็นหนึ่งในจำนวนพื้นที่เพียงไม่กี่แห่งของประเทศที่มีสัตว์ป่าชุกชุม เพราะประกอบด้วยถิ่นที่อยู่และแหล่งอาหารที่เหมาะสมกับสัตว์ป่าเกือบทุกชนิด การสำรวจเบื้องต้นพบว่า มีสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมหลายประเภท ได้แก่ สัตว์กินเนื้อ 16 ชนิด ช้าง 1 ชนิด สัตว์กีบ 7 ชนิด สัตว์กินแมลง 3 ชนิด สัตว์จำพวกลิง 5 ชนิด กระต่าย 1 ชนิด สัตว์จำพวกใช้ฟันแทะ 6 ชนิด และพวกค้างคาวไม่น้อยกว่า 25 ชนิด ส่วนสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมมีไม่น้อยกว่า 293 ชนิด สัตว์เลื้อยคลานและสัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำประมาณ 70 ชนิด

สำหรับสัตว์ป่า ชนิดที่สามารถพบได้บ่อย ๆ และตามโอกาสอันควร ได้แก่ เก้ง (*Muntiacus muntjak*) กวาง ตามทุ่งหญ้าทั่ว ๆ ไป นอกจากนี้ยังพบ เสือโคร่ง (*Panthera tigris*) กระทิง (*Bosgaurus*) เสือผา (*Capricornis sumatraensis*) หมู (*Selacrotos thibetanus sp.*) ชะนี (*Hylobates sp.*) หมาไม่ (*Martes flavigula*) รวมถึงนกชนิดต่าง ๆ ที่สำรวจพบ

อาศัยป่าเขาใหญ่ เป็นแหล่งหาอาหารและที่อาศัยอย่างถาวร นกที่น่าสนใจและพบเห็นบ่อย ๆ ได้แก่ นกในวงศ์เงือก (Bucerotidae) นกขุนทอง (Gracula religiosa) ไก่ฟ้า (Lophura sp.) และนกกินแมลงชนิดต่าง ๆ ที่พบบนเขาใหญ่นับว่าเป็นสิ่งที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวที่ชอบดูนกเป็นอย่างดี เพราะพบเห็นได้ทั่วไป พวกแมลงที่มีมากก็คือ ผีเสื้อชนิดต่าง ๆ ที่สวยงามมีประมาณ 5,000 ชนิด

3.3 ทรัพยากรมนุษย์

3.3.1 ทรัพยากรทางสังคมและวัฒนธรรม

ประวัติความเป็นมาของเขาค้อ แม้ว่าจะสันแต่ก็มีสาระน่าสนใจ และเกี่ยวโยงมาถึงปัจจุบันอยู่ 2 กรณีคือ เมื่อประมาณ 60 ปีที่ผ่านมาราษฎรจากบ้านท่าด่านและบ้านท่าชัย จังหวัดนครนายก ได้พากันอพยพมาตั้งบ้านเรือนบนเขาใหญ่ เพื่อล่าสัตว์และเก็บหาของป่าขายเป็นอาชีพและมีการแผ้วถางป่าเพื่อปลูกข้าวและพริกใช้เป็นอาหารในครัวเรือน ต่อมาเมื่อมีการอพยพจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้น รัฐบาลได้ยกฐานะของหมู่บ้านขึ้นเป็นตำบลเขาใหญ่ ขึ้นอยู่กับอำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก แต่หลังจากที่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชไปสู่ระบอบประชาธิปไตย เมื่อ ปี พ.ศ. 2475 ทางกรมป่าไม้ได้ยุบตำบลเขาใหญ่พร้อมกับอพยพราษฎรทั้งหมดลงไปอยู่ที่ราบตอนล่าง ด้วยเหตุผลที่ว่าเขาใหญ่เป็นที่หลบซ่อนของพวกกบฏ และอาจใช้เป็นที่พักพิงกำลังเพื่อต่อต้านรัฐบาล นอกจากนี้ตำบลเขาใหญ่ยังเป็นแหล่งหลบซ่อนตัวของโจรสลัดในคดีสำคัญอีกเป็นจำนวนมาก ยากต่อการติดตามปราบปราม ดังนั้นสภาพหมู่บ้านที่ทำกินบนเขาใหญ่จึงแปรสภาพไปเป็นทุ่งหญ้าคา ดังปรากฏให้เห็นทั่วไปตามบริเวณสองข้างทางระหว่างที่ทำการอุทยานแห่งชาติ กับที่พักรถอากาศของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

หลังจากที่มีดำริของนายกรัฐมนตรี จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในปี พ.ศ. 2502 ให้กระทรวงเกษตร และกระทรวงมหาดไทย ร่วมกันพิจารณาจัดตั้งและประกาศพื้นที่เขาใหญ่เป็นอุทยานแห่งชาติ ในระหว่างที่ดำเนินงานอยู่นั้นสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลได้เข้ามาดำเนินการพัฒนาสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ตรงบริเวณที่เรียกว่า “หนองจิง” เพื่อใช้เป็นสถานที่พักรถอากาศ และพักผ่อนหย่อนใจสำหรับประชาชน และมีการสร้างสนามกอล์ฟควบคู่ไปด้วย ต่อมาเมื่อเขาใหญ่ได้รับการประกาศในราชกิจจานุเบกษาให้เป็นอุทยานแห่งชาติ กิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับสถานที่พักรถอากาศ และสนามกอล์ฟก็ถูกโอนไปอยู่ภายใต้การดูแลขององค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ปัจจุบันสิ่งก่อสร้างและสนามกอล์ฟดังกล่าวก็ยังคงอยู่และได้รับการบูรณะพัฒนาก้าวหน้าไปกว่าเดิมมาก

3.3.2 คุณค่าของทรัพยากรต่อสังคม

อุทยานแห่งชาติเขาค้อประกอบด้วยป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์และสัตว์ป่านานาชนิด ดังนั้น เขาค้อจึงก่อให้เกิดผลกระทบที่สำคัญไม่เพียงแต่ด้านนิเวศวิทยา แต่ยังรวมไปถึงผลกระทบอันเป็นประโยชน์ต่อการเกษตร อุตสาหกรรม และชีวิตความเป็นอยู่ทั่วไปของประชากรในภูมิภาคนี้ด้วย

เป็นแหล่งให้น้ำทั้งปริมาณและคุณภาพ

อุทยานแห่งชาติเขาค้อมีสภาพป่าที่อุดมสมบูรณ์มากกว่า 80 เปอร์เซ็นต์ ดังนั้นจึงสามารถดูดซับและเก็บกักน้ำฝนในอัตราที่สูง แล้วค่อย ๆ ปลดปล่อยน้ำหล่อเลี้ยงพื้นที่ตอนล่างอย่างสม่ำเสมอตลอดปี แม้ว่าการศึกษาด้านอุทกวิทยาในพื้นที่เขาค้อมีอยู่น้อยก็ตาม แต่ก็มีเหตุผลที่พอจะสรุปได้ว่า หากขาดการป้องกันและการจัดการที่

เหมาะสม ก็จะกระทบกระเทือนต่อปริมาณและคุณภาพน้ำของกลุ่มน้ำสำคัญทั้ง 4 สาย ซึ่งเท่ากับเป็นผลร้ายต่อหมู่บ้าน และชุมชนที่พึ่งพาน้ำจากแม่น้ำดังกล่าวอย่างแน่นอน

หากป่าของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ถูกทำลายจนเหลือน้อยลง จนเป็นผลให้การไหลของน้ำมีปริมาณมากขึ้น แต่การไหลจะไม่สม่ำเสมอกล่าวคือ จะมีน้ำไหลแรงหลังฝนตกใหม่ ๆ แล้วจะค่อย ๆ ลดน้อยลงตามช่วงเวลา หลังจากนั้น จนในที่สุดจะขาดน้ำในช่วงฤดูแล้ง ซึ่งปรากฏการณ์ในลักษณะนี้จะพบเห็นได้ทั่วไปตามพื้นที่ต่าง ๆ ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นอกจากนี้การลดน้อยถอยลงของพื้นที่ป่ายังมีผลต่อคุณภาพน้ำด้วยเช่นกัน จากการศึกษาของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญจากคณะวนศาสตร์ (1982) รายงานว่า พื้นที่ต้นน้ำลำธารที่มีป่าปกคลุมน้อยกว่า 70 เปอร์เซ็นต์ อาจมีผลทำให้น้ำมี pH ความขุ่นสี การเหนียวนำไปฟ้า ของแข็งที่ละลายในน้ำ และความกระด้างของน้ำสูงกว่าปกติ และการเปลี่ยนแปลงค่า pH ยังมีผลต่อผลผลิตของพืช ในขณะที่ของแข็งที่ละลายในน้ำและความกระด้างของน้ำมีผลต่อการอุตสาหกรรมทั่วไป

ทำให้ดินมีความคงทน

ดินในบริเวณอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่มีลักษณะเช่นเดียวกับดินที่พบทั่วไปในเขตร้อนชื้นแถบภูเขา คือมักจะตื้นและง่ายต่อการชะล้างพังทลาย แต่เนื่องจากอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ปกคลุมด้วยป่าที่สมบูรณ์ ดังนั้นการชะล้างพังทลายของดินจึงเกิดขึ้นน้อย ยกเว้นบริเวณที่ถูกบุกรุกแผ้วถางเพื่อการเกษตรและทำไม้ ออกแถบต้นน้ำลำพระเพลิง ซึ่งพบว่า การชะล้างพังทลายของดินมีสูง น้ำในลำพระเพลิงมีตะกอนแขวนลอยและตกตะกอนตามท้องลำธารอยู่มาก ซึ่งตะกอนเหล่านี้จะมีผลต่อคุณภาพน้ำ ทำให้อ่างเก็บน้ำตื้นเขิน และเป็นอันตรายต่อชีวิตความเป็นอยู่ของสัตว์น้ำชนิดต่าง ๆ

เป็นแหล่งควบคุมสภาพภูมิอากาศ

แม้ว่าความเข้าใจเกี่ยวกับอิทธิพลของป่าไม้ต่อสภาพภูมิอากาศของท้องถิ่นยังไม่เป็นที่กระจ่างชัดนัก แต่อาจกล่าวได้ว่าการสูญเสียป่าไม้ในบริเวณอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ อันเนื่องมาจากการลักลอบแผ้วถางขนาดหนัก สามารถจะทำให้ปริมาณความชื้นในอากาศลดลง และอุณหภูมิเฉลี่ยอาจสูงขึ้น นอกจากนี้อาจมีผลต่อปริมาณและฤดูกาลที่ฝนจะตกอีกด้วย

เป็นแหล่งท่องเที่ยวและนันทนาการ

ในปี พ.ศ. 2526 มีนักท่องเที่ยวไปเยือนอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ถึง 275,000 คน ซึ่งแสดงว่าเขาใหญ่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของภูมิภาค อันมีผลต่อสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมในภูมิภาคนี้ นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศพึงพอใจกับทัศนียภาพ สัตว์ป่าและภูมิอากาศของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ซึ่งสิ่งเหล่านี้กำลังถูกคุกคามจากแรงกดดันต่าง ๆ เช่น การลักลอบทำไม้ การบุกรุกแผ้วถางป่า และการพิจารณาก่อสร้างเขื่อน เป็นต้น

เป็นแหล่งพันธุกรรมที่สำคัญ

อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่เป็นแหล่งที่มีพันธุ์พืชไม่ต่ำกว่า 2,000 ชนิด สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมมากกว่า 60 ชนิด และนกต่าง ๆ อีกไม่น้อยกว่า 294 ชนิด ซึ่งความหลากหลายของชนิดพันธุ์ดังกล่าวสามารถให้ประโยชน์ด้านเศรษฐกิจแก่ภูมิภาคและประเทศอย่างมหาศาล นอกจากนี้เขาใหญ่ยังเป็นหนึ่งใน 11 แห่งของโลกที่จัดว่าเป็น "Vavilov Center" กล่าวคือ เป็นพื้นที่ที่อุดมไปด้วยทรัพยากรพืชและสัตว์ป่าอันล้ำค่า ซึ่งสามารถใช้เป็นแหล่ง

วัตถุประสงค์สำหรับผลิตยารักษาโรค และผลิตสายพันธุ์กรรมใหม่ ๆ ด้านการเกษตร แม้ว่าประเทศไทยจะยังไม่พร้อมสำหรับงานด้านนี้เหมือนกับหลายประเทศทางตะวันตก แต่ก็เริ่มมีการกล่าวถึงและดำเนินงานด้านวิสาหกิจพันธุ์กรรมกันบ้างแล้ว ตัวอย่างที่น่าจะกล่าวถึงก็คือ การนำไม้หอม (*Aquilaria crassna*) จากเขาใหญ่มาผลิตเป็นเครื่องหอมส่งออกไปขายยังต่างประเทศ หากมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับไม้หอมอย่างจริงจังเกี่ยวกับการขยายพันธุ์และส่งเสริมให้ราษฎรปลูก เชื่อได้ว่าผลผลิตของไม้หอมสามารถทำรายได้ให้แก่ผู้ลงทุนอย่างคุ้มค่าเป็นเวลายาวนาน

อีกตัวอย่างหนึ่งได้แก่ พืชสมุนไพรในช่วง 50 ปีที่ผ่านมา ยารักษาโรคที่มีชื่อเสียงในโลก ส่วนใหญ่ผลิตมาจากไม้ป่าแทบทั้งสิ้น ราษฎรที่อาศัยอยู่รอบเขาใหญ่ระบุว่ามีพืชหลายชนิดที่พบในอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ มีคุณสมบัติที่สามารถใช้เป็นยารักษาโรคได้ หากมีการศึกษาวิจัยอย่างเหมาะสม อาจพบพันธุ์พืชบริเวณเขาใหญ่ที่สามารถใช้เป็นวัตถุประสงค์ผลิตยารักษาโรค จนสามารถขยายตัวเป็นอุตสาหกรรมสำคัญของประเทศได้ ตัวอย่างสุดท้ายที่ควรกล่าวถึงคือ กระถิง ในอนาคตอาจเป็นไปได้ว่า อาจใช้กระถิงเป็นตัวสร้างสายพันธุ์กรรมชนิดใหม่ให้กับสัตว์เลี้ยงจำพวกวัวควายสิ่งต่าง ๆ ที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ไม่อาจเป็นจริงได้หากไม่สามารถป้องกันรักษาสภาพแวดล้อมของเขใหญ่ให้คงสภาพอย่างที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า

สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมชนิดสำคัญ ๆ เช่น ช้าง กระถิง เสือ กวาง ชะนี ค่าง และอื่น ๆ มักจะพบว่าอาศัยอยู่บริเวณรอบ ๆ โกลที่ทำการอุทยานฯ ทั้งนี้เป็นเพราะว่าการลักลอบล่าสัตว์มีอยู่ทั่วพื้นที่ส่วนอื่น ๆ ของเขาใหญ่ที่มีการตรวจตราลาดตระเวนของเจ้าหน้าที่ทำได้ไม่เต็มเม็ดเต็มหน่วยประชากรสัตว์จึงลดน้อยลง ซึ่งนับว่าเป็นปัญหาสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อพิจารณาว่า 10 เปอร์เซ็นต์ของประชากรช้างทั้งประเทศ 10 เปอร์เซ็นต์ของกระถิง และจำนวนเสือ ตลอดจนชะนีอีกมากมายอาศัยเขาใหญ่เป็นที่หลบภัยและสืบต่อพันธุ์ นอกจากนี้เขาใหญ่ยังเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของนกเงือกและนกสำคัญบางชนิดอีกด้วย หากการบุกรุกพื้นที่และลักลอบล่าสัตว์ยังคงดำเนินต่อไป ทรัพยากรสัตว์ป่าก็จะมีสภาพวิกฤติยากที่จะแก้ไขได้

3.4 การท่องเที่ยว

3.4.1 แหล่งท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติที่น่าสนใจ

น้ำตกเหวนรก

เป็นน้ำตกขนาดใหญ่ ที่สูงและสวย แต่ที่อันตรายที่สุด มีทั้งหมด 3 ชั้น ในฤดูฝนน้ำตกเหวนรกมีสายน้ำไหลเชี่ยวมากแล้วสมชื่อ น้ำตกแห่งนี้ถือเป็นสุสานช้างป่าหลายเชือกที่พลัดตกลงไป ตั้งอยู่บริเวณเส้นทางเขาใหญ่ –

ปราจีนบุรี

น้ำตกเหวสุวัต เหวไทร เหวประทุน

เป็นน้ำตกกลุ่มเดียวกันที่เกิดการห้วยลำตะคอง ตั้งอยู่สุดถนนธนรัชต์ รถเข้าถึงได้ ในฤดูฝนจะมีน้ำมากและไหลแรง น้ำค่อนข้างเย็นจัด

น้ำตกผากล้วยไม้

เป็นน้ำตกขนาดกลาง ที่เกิดจากห้วยลำตะคองเช่นกัน มีความสูงประมาณ 10 เมตร น้ำตกผากล้วยไม้จะมีกล้วยไม้หายแดงขึ้นอยู่ ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของน้ำตกแห่งนี้ จากน้ำตกผากล้วยไม้สามารถเดินเท้าต่อไปยังน้ำตกเหวสุวัตได้

น้ำตกกองแก้ว

เป็นน้ำตกขนาดเล็กที่เกิดจากห้วยลำตะคอง ในฤดูฝนสวยงามมาก เหมาะสำหรับการเล่นน้ำ อยู่ห่างจากที่ทำการอุทยานฯ เพียง 100 เมตร

น้ำตกนางรอง น้ำตกสาริกา

เป็นน้ำตกขนาดใหญ่ อยู่ในพื้นที่จังหวัดนครนายก มีชื่อเสียงมาช้านาน การเดินทางจากจังหวัดนครนายกเข้าไปประมาณ 20 กิโลเมตร

นอกจากนี้ อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ยังมีน้ำตกอีกหลายแห่งที่มีความสวยงามในเส้นทางเดินป่าต่าง ๆ เช่น น้ำตกวังเหว น้ำตกตาตากลู น้ำตกเหวอีอ่า น้ำตกตระคร้อ น้ำตกส้มป่อย น้ำตกธารทิพย์ น้ำตกแก่งกฤษณา และกลุ่มน้ำตกผาตะแบก ฯลฯ

จุดชมวิวกม.30 ถนนชนนรัชต์ สามารถชมทิวทัศน์ด้านทิศเหนือของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ได้เป็นบริเวณกว้างและสวยงาม

จุดชมวิวกม.9 ถนนขึ้นเขาเขียว สามารถมองเห็นทิวทัศน์ของป่าเขาทางด้านทิศเหนือได้เป็นอย่างดี

จุดชมวิวกม.20 ถนนปราจีนบุรี – เขาใหญ่ เป็นจุดที่สามารถชมทิวทัศน์ด้านจังหวัดปราจีนบุรีได้

หอดูสัตว์ เป็นสถานที่ที่จัดทำขึ้นสำหรับการชมดูสัตว์ป่า นักท่องเที่ยวสามารถเข้าไปใช้ประโยชน์ได้ตั้งแต่เวลา 06.00 น. – 18.00 น. จำนวน 2 แห่ง ได้แก่

- หอดูสัตว์หนองผักชี อยู่บริเวณหนองผักชี ซึ่งเป็นแหล่งน้ำของสัตว์ป่ารอบ ๆ หนองน้ำเป็นทุ่งหญ้าคา กว้างใหญ่มีโป่งสัตว์ ปากทางเข้าไปอยู่บริเวณ กม.36 – 36 ถนนชนนรัชต์ เดินเท้าเข้าไปอีกประมาณ 1 กิโลเมตร
- หอดูสัตว์มอสิงโต อยู่บริเวณอ่างเก็บน้ำมอสิงโตรอบ ๆ มีลักษณะเป็นทุ่งหญ้าโล่ง ๆ ที่เหมาะสำหรับการชมดูสัตว์ป่าที่มากินดินโป่ง ซึ่งเป็นดินที่มีแร่ธาตุสำคัญของสัตว์กินพืช อยู่ห่างจากที่ทำการอุทยานแห่งชาติประมาณ 500 เมตร

3.4.2 กิจกรรมการท่องเที่ยว

ส่องสัตว์

เป็นกิจกรรมที่ใช้ไฟส่องสัตว์ในเวลาากลางคืนไปตามถนนสองข้างทาง เป็นกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวให้ความนิยมมาก สามารถติดต่อขออนุญาตได้ที่ทำการอุทยานฯ ก่อนเวลา 18.00 น. ทุกวัน

เดินป่าศึกษาธรรมชาติ

ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ มีเส้นทางเดินป่าระยะสั้น และเส้นทางเดินป่าประเภทท่องเที่ยว สามารถสอบถามรายละเอียดการเดินทางและติดต่อเจ้าหน้าที่นำทางได้ที่ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว แบ่งเป็น

- เส้นทางศึกษาธรรมชาติ (Nature trail) เส้นศูนย์บริการนักท่องเที่ยว – น้ำตกกองแก้ว ระยะทางประมาณ 1,200 เมตร เส้นทางนี้จะไปด้วยตัวหนอน มีป้ายสื่อความหมายตลอดเส้นทางนักท่องเที่ยวสามารถเดินเองได้
- เส้นทางเดินป่าประเภทไม่พักแรม (Hiking trail) มีอยู่ 13 เส้นทาง จัดทำอยู่บริเวณที่ทำการอุทยานฯ มีระยะทางตั้งแต่ 1 – 8 กิโลเมตร ใช้เวลาเดินประมาณ 1 – 5 ชั่วโมง ต้องติดต่อขออนุญาตจากเจ้าหน้าที่ก่อนเข้าไป
- เส้นทางเดินป่าประเภทท่องเที่ยว (Trekking) เป็นเส้นทางที่ต้องมีการพักค้างแรมในป่า โดยมากเป็นเส้นทางที่อยู่รอบอุทยาน ใช้เวลาค้างคืนตั้งแต่ 1 – 3 คืน สามารถติดต่อเดินป่าที่ หน่วยพิทักษ์อุทยานฯ ไก่เลี้ยงและที่ทำการอุทยานฯ

ฉุนก

เขาใหญ่เป็นแหล่งฉุนกที่ดีที่สุดแห่งหนึ่ง มีนกกมากกว่า 340 ชนิด เส้นทางฉุนกจะอยู่บริเวณที่ทำการอุทยานฯ เส้นทางเดินป่า สองข้างทางถนน และบริเวณสนามกอล์ฟเก่า

จีจรรย์าน

เขาใหญ่จัดทำเส้นทางจีจรรย์าน เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีจีจรรย์านให้เช่า ติดต่อได้ที่ทำการอุทยานฯ

ส่องแก่ง

ที่แก่งหินเพิงหน่วย ขง.9 (ใสใหญ่) ท้องที่อำเภอชาติ จังหวัดปราจีนบุรี ผู้สนใจสามารถติดต่อกับผู้ประกอบการเอกชนในพื้นที่

รอยเท้าไดโนเสาร์

พบอยู่บริเวณน้ำตกวังเหว ซึ่งอยู่ในเส้นทางเดินป่า trekking trail

บรรยายสไลด์

อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่มีสไลด์มัลติวิชั่น ไว้บริการนักท่องเที่ยวที่เข้ามาชมศูนย์บริการนักท่องเที่ยว มี 3 รอบ คือ 10.00 น., 14.00 น. และ 16.00 น.

Study tour

กิจกรรมการบรรยายสไลด์และการเดินป่าศึกษาธรรมชาติ โดยเจ้าหน้าที่ฝ่ายนันทนาการและสื่อความหมายธรรมชาติเป็นผู้ดำเนินกิจกรรม

ค่าย

กิจกรรมค่ายศึกษาธรรมชาติเป็นกิจกรรมที่ให้ความรู้แก่โรงเรียน สถาบันการศึกษาที่นำเยาวชนและนักเรียนมาเข้าค่ายศึกษาธรรมชาติ พักแรมบนอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ 3 วัน 2 คืน และ 2 วัน 1 คืน

เวทีกลางแจ้ง

อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่จัดเวทีกลางแจ้งที่สถานที่กางเต็นท์ผากกล้วยไม้ โดยมีการฉายสไลด์ให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวที่มากางเต็นท์พักแรม แนะนำกิจกรรมยามเช้า ข้อควรปฏิบัติต่าง ๆ เริ่มฉายเวลา 19.00 น.

กิจกรรมเดินป่ายามเช้า

อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่จัดกิจกรรมเดินป่ายามเช้า โดยมีเส้นทางเดินป่าให้นักท่องเที่ยวเดินระยะทางใกล้ 500 เมตร โดยมีเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่เดินนำทาง

3.4.3 สิ่งอำนวยความสะดวก

ปัจจุบันอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่จัดบริการที่พักแรมในรูปแบบกิจกรรมศึกษาธรรมชาติ คือ

ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว

เป็นแหล่งข้อมูลของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ อยู่ใกล้กับที่ทำการอุทยานฯ ภายในมีการจัดนิทรรศการบรรยายให้ความรู้กับนักท่องเที่ยว

บ้านพัก

อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ มีบ้านพัก 3 โซน ดังนี้

ลำดับ ที่	ชื่อบ้านพัก	จำนวนห้อง นอน/น้ำ	จำนวน (คน)	ค่าตอบแทน บาท/คืน/หลัง
โซนที่ 1 บริเวณศูนย์บริการ-น้ำตกกองแก้ว				
1.	เขาใหญ่ 101 (กองแก้ว 6)	3/3	8	2,400
2.	เขาใหญ่ 102 (กองแก้ว 5)	3/3	8	2,400
3.	เขาใหญ่ 103 (กองแก้ว 4)	3/3	8	2,400
4.	เขาใหญ่ 104 (กองแก้ว 3)	3/3	8	2,400
5.	เขาใหญ่ 105 (กองแก้ว 2)	3/3	8	2,400
6.	เขาใหญ่ 106 (กองแก้ว 1)	3/3	8	2,400
7.	เขาใหญ่ 107 (ชัยพฤกษ์)	6/6	30	9,000
8.	เขาใหญ่ 108 (ดงตี่)	2/2	4	1,200
9.	เขาใหญ่ 109 (พนาสันต์)	5/6	20	7,500
10.	เขาใหญ่ 911 (ค่ายพักเขาใหญ่ 4)	5/รวม	35	50/คน/คืน
11.	เขาใหญ่ 912 (ค่ายพักเขาใหญ่ 5)	5/รวม	50	50/คน/คืน
โซนที่ 2 บริเวณบนเขา				
12.	เขาใหญ่ 201 (อรพิม 3)	2/2	8	2,400
13.	เขาใหญ่ 202 (อรพิม 2)	2/2	8	2,400
14.	เขาใหญ่ 203 (อรพิม 1)	3/4	8	2,400
15.	เขาใหญ่ 204 (ทิวทัศน์ 1)	2/2	6	2,000
16.	เขาใหญ่ 205 (ทิวทัศน์ 2)	2/2	6	2,000
17.	เขาใหญ่ 206 (ทิวทัศน์ 3)	2/2	6	2,000

โซนที่ 3 บริเวณอาคารสุรัสวดี-ค่ายเยาวชน				
18.	เขাইใหญ่ 301 (ค่ายเยาวชน)			
	เขাইใหญ่ 301/1	1/1	2	800
	เขাইใหญ่ 301/2	1/1	2	800
	เขাইใหญ่ 301/3	1/1	2	800
	เขাইใหญ่ 301/4	1/1	2	800
	เขাইใหญ่ 301/5	1/1	2	800
	เขাইใหญ่ 301/6	1/1	2	800
	เขাইใหญ่ 301/7	1/1	2	800
19.	เขাইใหญ่ 302 (ค่ายเยาวชน)			
	เขাইใหญ่ 302/1	1/1	2	800
	เขাইใหญ่ 302/2	1/1	2	800
	เขাইใหญ่ 302/3	1/1	2	800
	เขাইใหญ่ 302/4	1/1	2	800
	เขাইใหญ่ 302/5	1/1	2	800
	เขাইใหญ่ 302/6	1/1	2	800
	เขাইใหญ่ 302/7	1/1	2	800
	เขাইใหญ่ 302/8	1/1	2	800
	เขাইใหญ่ 302/9	1/1	2	800
	เขাইใหญ่ 302/10	1/1	2	800
20.	เขাইใหญ่ 931 (ค่ายสุรัสวดี)			
	เขাইใหญ่ 931/1	1/รวม	36	3,600
	เขাইใหญ่ 931/2	1/รวม	36	3,600
21.	เขাইใหญ่ 932 (ค่ายสุรัสวดี)			
	เขাইใหญ่ 932/1	1/รวม	36	3,600
	เขাইใหญ่ 932/2	1/รวม	36	3,600
22.	เขাইใหญ่ 933 (ค่ายสุรัสวดี)			
	เขাইใหญ่ 933/1	1/รวม	36	3,600
	เขাইใหญ่ 933/2	1/รวม	36	3,600

โซนที่ 4 บริเวณบ้านพักธนรัศมี				
23.	เช่าใหญ่ 401 (สำนักงานก 1)	2/2	4	3,000
24.	เช่าใหญ่ 402 (สำนักงานก 2)	2/2	4	3,000
25.	เช่าใหญ่ 403 (สำนักงานก 3)	2/2	4	3,000
26.	เช่าใหญ่ 404 (สำนักงานก 4)	2/2	4	3,000
27.	เช่าใหญ่ 405/1 (รัฐมนตรี 1/1)	3/3	6	3,500
28.	เช่าใหญ่ 405/2 (รัฐมนตรี1/2)	3/3	6	3,500
29.	เช่าใหญ่ 406/1 (รัฐมนตรี2/1)	3/3	6	3,500
30.	เช่าใหญ่ 406/2 (รัฐมนตรี2/2)	3/3	6	3,500
31.	เช่าใหญ่ 407/1 (ผู้ติดตาม 1)	1/1	2	800
	เช่าใหญ่ 407/2 (ผู้ติดตาม 2)	1/1	2	800
	เช่าใหญ่ 407/3 (ผู้ติดตาม 3)	1/1	2	800
	เช่าใหญ่ 407/4 (ผู้ติดตาม 4)	1/1	2	800
	เช่าใหญ่ 407/5 (ผู้ติดตาม 5)	1/1	2	800
	เช่าใหญ่ 407/6 (ผู้ติดตาม 6)	1/รวม	4	1,200
	เช่าใหญ่ 407/7 (ผู้ติดตาม 7)	1/รวม	4	1,200
	เช่าใหญ่ 407/8 (ผู้ติดตาม 8)	1/รวม	4	1,200
	เช่าใหญ่ 407/9 (ผู้ติดตาม 9)	1/รวม	4	1,200

ข้อมูลบ้านพักและค่าพักอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

ลำดับที่	จำนวน หลัง	จำนวน ห้องนอน	จำนวน ห้องน้ำ	จำนวนคน พัก	ค่าตอบแทน บาท/คืน/หลัง	หมายเหตุ
โซน1กองแก้ว	11	41	64	187	36,350	
โซน2ทิวทัศน์	6	13	14	42	13,200	
โซน3สุรัสวดี	5	26	92	256	37,600	บ้าน302/1-10 ปิดปรับปรุง
โซน4ธาระวีร์	8	40	40	88	34,800	
รวมบ้านพัก/ค่ายพัก	30	120	210	573	121,950	
สถานที่กางเต็นท์ลำตะคอง	0	0	47/44	600	0	ผู้ใหญ่30บาท/ คน/คืน เด็ก 10บาท/คน/ คืน
สถานที่กางเต็นท์ผากล้วยไม้	0	0	43/32	800	0	
สรุป	30	120	300	1,973	121,950	ค่าตอบแทนที่ พักไม่รวมบ้าน จอมพลและ สถานที่กาง เต็นท์

4. การจำแนกเขตการจัดการ(Zoning)

แบ่งเขตการจัดการอุทยานแห่งชาติ

เพื่อให้การบริหารงานอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดมากที่สุด จึงขอเสนอให้มีการแบ่งเขตของพื้นที่ออกเป็นเขตต่าง ๆ โดยยึดสภาพแวดล้อมและการใช้ประโยชน์เป็นเกณฑ์ในการแบ่งได้ 6 เขต ดังนี้คือ

4.1 เขตบริการ(intensive use zone)

โซนบริการที่เสนอนี้รวมบริเวณที่มีสิ่งก่อสร้างและสิ่งอำนวยความสะดวกประเภทต่าง ๆ เพื่อบริการแก่นักท่องเที่ยวทั้งประเภทไปเช้าเย็นกลับ และประเภทที่ค้างแรม ลักษณะเด่นของเขตบริการก็คือ สิ่งก่อสร้าง อันได้แก่ ที่ทำการอุทยานฯ บ้านพัก ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ที่จอดรถ ร้านค้า และส่วนประกอบอื่น ๆ ที่จำเป็นในการบริหารและบริการแก่นักท่องเที่ยว เนื้อที่ของเขตบริการนี้มีประมาณ 39 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 1.8 เปอร์เซ็นต์ของพื้นที่อุทยานฯ ดังนี้รวมไปถึงเขตบริการของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยด้วย

4.2 เขตท่องเที่ยวและนันทนาการ(outdoor recreation zone)

เป็นบริเวณที่เปิดโอกาสให้ผู้มาเยือนได้ประกอบกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อพักผ่อนหย่อนใจส่วนใหญ่จะอยู่บริเวณสองข้างถนนสายหลักซึ่งมีจุดเด่นและสิ่งที่น่าสนใจตามธรรมชาติ อยู่ห่างจากของถนนประมาณหนึ่งกิโลเมตร ทั้งนี้รวมไปถึงน้ำตกที่สำคัญ เช่น น้ำตกเหวสุวัต เหวนรก นางรอง สาลิกา และลำธารต่าง ๆ ตลอดจนบริเวณที่ตั้งเดินที่มีอยู่เดิม เขตท่องเที่ยวและนันทนาการนี้มีเนื้อที่รวมกันประมาณ 260 ตารางกิโลเมตร หรือ 12 เปอร์เซ็นต์ของพื้นที่อุทยานฯ การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกจะอนุญาตให้มีได้ก็ต่อเมื่อจำเป็นสำหรับการท่องเที่ยวและพักผ่อนหย่อนใจเท่านั้น เช่น ที่จอดรถ ถนน และทางเท้า บริเวณที่ตั้งเดินที่และอุปกรณ์ในการสื่อความหมาย

4.3 เขตหวงห้าม(strict nature reserve zone)

เขตนี้ครอบคลุมพื้นที่ที่สภาพธรรมชาติมีความเปราะบางหรือพื้นที่ที่มีความสำคัญในทางสิ่งแวดล้อม หากได้รับความกระทบกระเทือนจากกิจกรรมของมนุษย์ ระบบนิเวศก็จะสูญเสียความสมดุลไปยากที่จะกลับคืนสู่สภาพปกติได้ พื้นที่หวงห้ามที่สำคัญได้แก่ บึงไฟ คลองอีเต่า เขาแหลม โป่งสัตว์ต่าง ๆ ทุ่งหญ้าบางแห่ง และสังคมพืชชนิดพิเศษบริเวณเขาเขียว คิดเป็นเนื้อที่รวมกันประมาณ 45 ตารางกิโลเมตร หรือ 2.1 เปอร์เซ็นต์ของพื้นที่อุทยานฯ พื้นที่เขตหวงห้ามนี้ไม่เปิดให้ให้มีการใช้ประโยชน์ด้านอื่น ยกเว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากทางอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่เท่านั้น

4.4 เขตการใช้พื้นที่เพื่อวัตถุประสงค์พิเศษ(special use zone)

เป็นพื้นที่บริเวณที่ส่วนราชการอื่นและรัฐวิสาหกิจเข้าไปใช้ทำประโยชน์ตามข้อตกลงพิเศษ ได้แก่ สถานีเรดาร์เขาเขียว พัสตุทางหลวงของกรมทางฯ ด้านตรวจทางหลวง กรมตำรวจ และสถานีสื่อสารของการไฟฟ้าฝ่ายผลิต รวมเป็นเนื้อที่ประมาณ 25 ตารางกิโลเมตร หรือ 1.2 เปอร์เซ็นต์ของพื้นที่อุทยานฯ ลักษณะของการขอใช้พื้นที่ทำนองนี้ไม่สมควรและอนุญาตอีกต่อไป ยกเว้น จะเป็นประโยชน์แก่สังคมส่วนรวมและเป็นไปตามหลักการของอุทยานแห่งชาติ

4.5 เขตฟื้นฟูสภาพ(recovery zone)

เป็นพื้นที่อุทยานบริเวณที่ถูกราษฎรบุกรุกโค่นและทำลายป่าไม้ตั้งแต่มีการจัดตั้งเป็นอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ เป็นต้นมา ส่วนใหญ่อยู่บริเวณขอบเขตของอุทยานฯ ด้านใน ยกเว้นทุ่งหญ้าเก่าซึ่งต้องการคงไว้ให้เป็นแหล่งอาหารของสัตว์ป่า คิดเป็นเนื้อที่รวมทั้งสิ้นประมาณ 92 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 4.3 เปอร์เซ็นต์ของพื้นที่อุทยานฯ นโยบายเกี่ยวกับเขตฟื้นฟูสภาพควรควบคุมการบุกรุกของราษฎรมิให้เพิ่มขึ้นอีก จัดการย้ายราษฎรออกจากพื้นที่และฟื้นฟูสภาพให้เป็นป่าไม้เหมือนเดิม

4.6 เขตป่าเปลี่ยน(primitive zone)

เป็นพื้นที่ส่วนที่เหลือจากการใช้ประโยชน์ด้านอื่น ๆ และมีลักษณะแตกต่างไปจาก เขตอื่นอย่างเห็นได้ชัด คือ มีลักษณะเป็นธรรมชาติ ขาดการพัฒนาใด ๆ ที่จะสังเกตเห็นได้ เป็นแหล่งต้นน้ำลำธารที่สำคัญ ให้ความรู้สึกเป็นอิสระแก่ผู้มาเยือน มีความงดงามและมีคุณค่าทางการศึกษา เขตบริเวณนี้มีพื้นที่รวมกันประมาณ 1,707 ตารางกิโลเมตร หรือ 78.6 เปอร์เซ็นต์ของพื้นที่ทั้งหมด การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกคำนึงถึงเรื่องความปลอดภัยและความจำเป็นสำหรับการเดินทางไกล เช่น ทางเท้า ที่ตั้งเต็นท์แบบธรรมชาติ และสิ่งที่จะช่วยในการศึกษาวิจัย การพัฒนาลักษณะอื่น ๆ ไม่ควรอนุญาต

5. ระบุศักยภาพและประเด็นปัญหาหลักของอุทยานแห่งชาติ

5.1 ด้านอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ

ประเด็นปัญหา

- สภาพแหล่งทุ่งหญ้าอาหารสัตว์ป่าเปลี่ยนไป ทำให้อาหารสัตว์ป่าน้อยลง
- การคุมคามของพืชและสัตว์ต่างถิ่นที่อยู่ในท้องที่เดิม
- การลักลอบกระทำความผิด ล่าสัตว์ ตัดไม้ เก็บหาของป่า ฯลฯ
- ผลกระทบจากการท่องเที่ยว
- แหล่งน้ำและน้ำตกประสบภัยแล้ง
- ปัญหาไฟป่าบริเวณแนวเขตทุ่งหญ้าที่ติดต่อกับชุมชน

5.2 ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน

- ราษฎรในพื้นที่และประชาชนทั่วไปขาดโอกาสเข้ามามีส่วนร่วม
- ราษฎรบางส่วนขาดความรู้ความเข้าใจและจิตสำนึกในการอนุรักษ์
- ระเบียบกฎหมายไม่เอื้อต่อการส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วม
- เจ้าหน้าที่และราษฎรมีทัศนคติขัดแย้งกัน
- ผู้นำท้องถิ่นและเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องบางส่วนยังขาดความรู้ความเข้าใจและจิตสำนึก โดยไม่ให้ความสำคัญในการอนุรักษ์
- ประชาชนยังขาดข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสถานการณ์และความจำเป็นในการอนุรักษ์

5.3ด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการอุทยานแห่งชาติ

- เจ้าหน้าที่บางส่วนขาดประสิทธิภาพและขาดจิตสำนึกในการปฏิบัติงาน
- อุปกรณ์และงบประมาณไม่เพียงพอ
- ขาดการจัดการอย่างมีส่วนร่วม
- ผู้นำท้องถิ่น ประชาชนในพื้นที่ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องขาดความรู้ความเข้าใจและจิตสำนึก ไม่ให้ความสำคัญในการอนุรักษ์
- ขาดระบบการจับเก็บข้อมูลที่ใช้ในการวางแผนการจัดการที่ดี
- ระเบียบปฏิบัติบางส่วนมีขั้นตอนมากเกินไปไม่เอื้อต่อการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ

5.4ด้านการจัดการการท่องเที่ยวและนันทนาการในอุทยานแห่งชาติ

- แหล่งท่องเที่ยวทรุดโทรมจากการท่องเที่ยว
- แหล่งท่องเที่ยวบางจุดบางกิจกรรมมีนักท่องเที่ยวเกินศักยภาพของพื้นที่ในการรองรับ
- แหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตกประสบปัญหาภัยแล้งลดคุณค่าลงจากภัยแล้ง
- นักท่องเที่ยวขาดคุณภาพและจิตสำนึก
- ขาดสื่อและข้อมูลที่ทันสมัยและมีประสิทธิภาพ
- ขาดการจัดการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วม

5.5ด้านการป้องกันทรัพยากรธรรมชาติ

- เจ้าหน้าที่ขาดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน
- เจ้าหน้าที่ขาดขวัญและกำลังใจ
- ขาดเครื่องมือและอุปกรณ์ที่ทันสมัย
- ขาดความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- ขาดความร่วมมือจากชุมชนโดยรอบ
- ขาดยุทธวิธีใหม่ ๆ ในการปฏิบัติงาน
- ขาดการจัดเก็บฐานข้อมูลด้านคดีและของกลางที่มีประสิทธิภาพ
- แนวเขตอุทยานแห่งชาติบางส่วนไม่ชัดเจนต่อแหลมต่อการถูกบุกรุกยึดถือครอบครอง

5.6ด้านการวิจัยในอุทยานแห่งชาติ

- ขาดบุคลากร นักวิจัยที่มีความรู้ความชำนาญ
- ขาดอุปกรณ์และงบประมาณที่เพียงพอ
- ขาดการมีส่วนร่วม
- ขาดฐานข้อมูลที่ทันสมัย
- ขาดการนำผลงานวิจัยไปเผยแพร่และประยุกต์ใช้

6. แผนยุทธศาสตร์เพื่อเป็นแม่บทในการจัดการอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ เป็นสถานที่พักผ่อนที่มีความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยวมาก เช่น น้ำตกต่าง ๆ จุดชมวิว หอดูสัตว์ กิจกรรมส่องสัตว์ เดินป่าศึกษาธรรมชาติ ดูนก ชีจกรยาน ล่องแก่ง รอยเท้าไดโนเสาร์ ปัจจุบันอุทยานฯ ได้มีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวหลายรายการ เช่น บ้านพัก ค่ายพัก อาคารเอนกประสงค์ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว และลานกางเต็นท์ เป็นต้น ซึ่งขณะนี้ได้มีนักท่องเที่ยวเริ่มให้ความสนใจมาใช้บริการต่างๆ ของอุทยานฯ มากขึ้นเรื่อย ๆ แต่อุทยานฯ ยังขาดสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานต่างๆ อีกมาก ส่วนในเรื่องของงานอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ก็ยังมีปัญหาในเรื่องของการบุกรุกพื้นที่ โดยเฉพาะการทำสวนส้ม เพราะในอดีตมีราษฎรเข้าไปทำกินอยู่ในพื้นที่อุทยานฯ ซึ่งขณะนี้กำลังอยู่ระหว่างการพิสูจน์สิทธิในที่ดินทำกิน อีกทั้งราษฎรที่อาศัยรอบแนวเขตฯ ก็พยายามขยายที่ทำกินเพิ่มขึ้น จึงทำให้เป็นปัญหาในการดูแลรักษาพื้นที่ของอุทยานฯ ที่ผ่านมาโดยตลอดสำหรับในเรื่องของงานวิชาการ ก็ยังมีการทำกันน้อยมาก ดังนั้นในการทำแผนการพัฒนาอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ จึงได้ทำการวิเคราะห์ถึง วิสัยทัศน์และพันธกิจ ดังนี้

6.1 วิสัยทัศน์

เป็นหนึ่งการท่องเที่ยว	เกี่ยวข้องกับประชาชน
มีส่วนร่วมกันทุกคน	เป็นผลเท่าเทียมกัน
เป็นหนึ่งการวิจัย	มากมายวิชาการ
อนุรักษ์ยั่งยืนนาน	เพื่อลูกหลานสู่สากล

6.2 พันธกิจ

6.2.1 พัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวให้หลากหลายและมีคุณภาพ

- มุ่งเน้นให้กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นทางเลือกใหม่
- จำกัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเดิมที่มีผลกระทบต่อระบบนิเวศโดยกำหนดขีดความสามารถรองรับของพื้นที่ C.C(Carrying Capacity) ให้ชัดเจน
- ใช้มาตรการควบคุมบรรจุภัณฑ์ที่มีผลกระทบต่อระบบนิเวศ
- เพิ่มกระบวนการให้ความรู้สอดแทรกเข้าไปในกิจกรรมการท่องเที่ยวต่าง ๆ
- จัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

6.2.2 พัฒนาการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

- เสริมรายได้ให้ชุมชน
- สร้างทัศนคติและความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างชุมชนกับอุทยานแห่งชาติ
- มุ่งเน้นการสร้างเครือข่ายปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์และการพึ่งพิงอาศัยกันระหว่างป่ากับชุมชน
- สร้างองค์กรท้องถิ่นทุกระดับเป็นกรรมการอุทยานแห่งชาติ
- การมีส่วนร่วมระดับชุมชน ระดับภูมิภาคสู่สากล

6.2.3 ยกระดับความพร้อมของข้อมูลและงานด้านวิชาการ

- จัดรวบรวมฐานข้อมูลเดิมให้เป็นระบบ
- สร้างความพร้อมของอุทยานแห่งชาติให้มีศักยภาพในงานด้านวิจัย
- สนับสนุนและเปิดโอกาสให้หน่วยงาน องค์กร มีส่วนร่วมในงานวิจัย
- สร้างเครือข่ายงานวิจัย สู่สากล
- จัดการทุ่งหญ้าเพื่อสัตว์ป่า
- จัดการสัตว์ป่า

6.2.4 เสริมสร้างความเข้มแข็งในการอนุรักษ์พื้นที่และธรรมชาติของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

- พื้นฟูระบบนิเวศที่เสื่อมโทรมให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น
- ผนวกพื้นที่ป่าที่มีสภาพสมบูรณ์ที่ยังมิได้ประกาศเพิ่ม
- ปรับแก้กฎหมายให้เข้มแข็งและสอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน
- รักษาพื้นที่และสภาพธรรมชาติให้คงเดิม
- สร้างเครือข่ายการอนุรักษ์
- บูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อการอนุรักษ์

6.2.5 พัฒนาการบริหารจัดการอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่เพื่อเข้าสู่สากล

- มีการวางแผนการจัดการอุทยานแห่งชาติอย่างมีระบบ
- เพิ่มประสิทธิภาพบุคลากรที่มีอยู่ให้ได้รับรู้และเรียนรู้หลักการและวิทยาการใหม่ ๆ
- วางแผนจัดสรรอุปกรณ์ให้เกิดประโยชน์สูงสุด
- ใช้ทรัพยากรอย่างมีคุณค่า
- ร่วมจัดการผืนป่าเขาใหญ่ ทับลาน ดงใหญ่ เป็นผืนป่าดงพญาเย็นเขาใหญ่ไปสู่มรดกโลก
- พัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกรองรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้ได้มาตรฐาน

6.2.6 เปิดโอกาสให้ภาคเอกชนเข้ามาบริหารจัดการท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกในอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

- ลดภาระการบริหารที่อุทยานแห่งชาติไม่มีความชำนาญ
- เพื่อส่งเสริมการแข่งขันระหว่างรัฐบาลและเอกชนเพื่อให้ได้งานที่มีคุณภาพ
- ก่อให้เกิดการเกื้อกูลรายได้ทุกระบบ

6.3 ยุทธศาสตร์

เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุตามพันธกิจ ที่กำหนด จึงได้กำหนดยุทธศาสตร์ เพื่อเป็นกรอบการดำเนินงาน และให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ ของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช จึงได้กำหนดยุทธศาสตร์ ดังนี้

- ยุทธศาสตร์ ที่ 1 การอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ
- ยุทธศาสตร์ ที่ 2 การพัฒนาสิ่งแวดล้อมควบคู่กับยั่งยืน
- ยุทธศาสตร์ ที่ 3 บริหารแบบบูรณาการเชิงรุก

6.4 กลยุทธ์

กลยุทธ์ เป็นกลุ่มของงานที่จะต้องดำเนินงานตามพันธกิจ โดยทำตามลำดับของยุทธศาสตร์ ที่กำหนดไว้ นอกจากนี้จะมีเป้าหมายที่เฉพาะเจาะจง หรือเพื่อแก้ไขปัญหาเร่งด่วน ที่อาจก่อให้เกิดความเสียหาย สำหรับกรณีการจัดการพื้นที่อุทยานแห่งชาติแม่แฝง ปรากฏว่ามีปัญหาหลักด้านการบุกรุกพื้นที่จำเป็นต้องมีการแก้ไขโดยเร่งด่วน อีกทั้งกลยุทธ์ในการจัดการท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติ เป็นต้น จึงได้จัดลำดับความสำคัญกลยุทธ์ด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. แผนด้านอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ

ฟื้นฟูพื้นที่ป่าเสื่อมสภาพ มีการป้องกันการบุกรุกทำลายและไฟป่าเพื่อให้ฟื้นป่าฟื้นคืนกลับสู่สภาพเดิมตามธรรมชาติโดยการมีส่วนร่วมของราษฎรและชุมชน

2. แผนด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน

- ให้ทุกฝ่ายทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชน โดยเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบลมีส่วนร่วมคิดร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการติดตาม ประเมินผล รวมทั้งรับประโยชน์
- ตั้งมวลชนสัมพันธ์ หาแนวร่วมในการช่วยอนุรักษ์ฯ

3. แผนด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการอุทยานแห่งชาติ

- บริหารจัดการในพื้นที่โดยเน้นการมีส่วนร่วมของท้องถิ่น
- พัฒนาบุคลากรให้มีขีดความสามารถในการบริหารจัดการ
- มีระบบตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผลโดยมีตัวชี้วัดได้มาตรฐาน

4. แผนด้านการจัดการการท่องเที่ยวและนันทนาการอุทยานแห่งชาติ

- ดูแลแหล่งท่องเที่ยวที่มีอยู่ ป้องกันผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการใช้ประโยชน์ พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวใหม่ ๆ และเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวกับพื้นที่ใกล้เคียง
- พัฒนาลิขสิทธิ์ความสะอาด ระบบสื่อความหมาย เพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และเชิงนิเวศ

5. แผนด้านการป้องกันทรัพยากรธรรมชาติ

ป้องกันรักษาป่าธรรมชาติที่เหลืออยู่ไม่ให้ถูกบุกรุก การตัดไม้ การล่าสัตว์ ป้องกันไฟป่า เพิ่มความร่วมมือกับประชาชนในการอนุรักษ์ฯ

6. แผนด้านการวิจัยในอุทยานแห่งชาติ

วิจัยและพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ

6.5 แผนการจัดการพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

จากการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ด้านทรัพยากรกายภาพ สภาพด้านมนุษย์ ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว ด้านการบริหารจัดการและประเด็นปัญหาต่าง ๆ ที่มีอยู่ในพื้นที่ นำมากำหนดแผนการจัดการพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ โดยในการจัดทำแผนได้พิจารณาให้สอดคล้องกับนโยบายรัฐ ยุทธศาสตร์กระทรวงทรัพยากรฯ ภารกิจหน้าที่ของกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช รวมทั้งวัตถุประสงค์ การจัดตั้งอุทยานแห่งชาติ สามารถกำหนดแผนการจัดการของพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา นครนายก ปราจีนบุรีและสระบุรี ในระยะเวลา 10 ปี ตั้งแต่ปี 2548 – 2555 ได้ 6 แผน ดังนี้

1. แผนด้านอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ
2. แผนด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน
3. แผนด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการอุทยานแห่งชาติ
4. แผนด้านการจัดการการท่องเที่ยวและนันทนาการอุทยานแห่งชาติ
5. แผนด้านการป้องกันทรัพยากรธรรมชาติ
6. แผนด้านการวิจัยในอุทยานแห่งชาติ

แผนงานต่าง ๆ ทั้ง 6 แผน จะประกอบด้วย โครงการโดยทั้งหมดได้ จัดลำดับความสำคัญของโครงการเป็น 2 ระดับ คือ (1) ระยะเร่งด่วน (2) ระยะปานกลาง

ส่วนศึกษาและวิจัยอุทยานแห่งชาติ
สำนักอุทยานแห่งชาติ
กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

แผนงาน/โครงการอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

1	แผนด้านอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ	ลำดับ ความสำคัญ	งบประมาณ
1.1	โครงการเพาะกล้าไม้กฤษณา จำนวน 800,000 กล้า (เขตการจัดการ ละ 100,000 กล้า)	1	2,400,000
1.2	โครงการปลูกป่าคืนไม้กฤษณาสู่ป่าเขาใหญ่ จำนวน 1,000 ไร่	1	3,500,000
1.3	โครงการปลูกฟื้นฟูพืชอาหารสัตว์ป่า จำนวน 500 ไร่	2	1,750,000
1.4	โครงการจัดการทุ่งหญ้าอาหารสัตว์ป่า จำนวน 5,000 ไร่ ระยะเวลา 5 ปี	1	2,500,000
1.5	โครงการจัดทำและปรับปรุงคุณภาพโป่งอาหารสัตว์	1	100,000
1.6	โครงการปลูกป่าตามนโยบายรัฐมนตรี จำนวน 200 ไร่	1	700,000
1.7	โครงการจัดสร้างฝายต้นน้ำ จำนวน 1,600 แห่ง (เขตการจัดการละ 200 แห่ง)	1	8,000,000
1.8	โครงการฟื้นฟูและอนุรักษ์กล้วยไม้ป่า	1	1,000,000
1.9	โครงการฟื้นฟูและอนุรักษ์กล้วยไม้หายแดงที่น้ำตกผาคกล้วยไม้	1	500,000
1.10	โครงการฝึกอบรมเพิ่มประสิทธิภาพและความพร้อมของเจ้าหน้าที่อุทยานและราษฎรในการป้องกันและควบคุมไฟป่า จำนวน 5 รุ่น	1	500,000
1.11	โครงการจัดทำแนวกันไฟในพื้นที่ล่อแหลมและเกิดไฟป่าซ้ำซาก	1	500,000
1.12	โครงการประชาสัมพันธ์สร้างจิตสำนึกในการป้องกันไฟป่า	1	500,000
	รวม		21,950,000

2	แผนด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน	ลำดับ ความสำคัญ	งบประมาณ
2.1	โครงการค่ายเยาวชนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ จำนวน 40 รุ่น (ระยะเวลา 5 ปี รวม 8 เขตการจัดการ)	2	2,400,000
2.2	โครงการฝึกอบรมอาสาสมัครแม่คอกเทศก์ท้องถิ่น จำนวน 8 รุ่น (รวม 8 เขตการจัดการ)	2	480,000
2.3	โครงการสัมมนาประชุมเชิงปฏิบัติการคณะกรรมการอุทยานแห่งชาติ (รวม 8 เขตการจัดการ)	1	800,000
2.4	โครงการสัมมนาประชุมเชิงปฏิบัติการราษฎรเครือข่ายอนุรักษ์ (รวม 8 เขตการจัดการ)	1	800,000
2.5	โครงการสัมมนาและประชุมเชิงปฏิบัติการผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ (จำนวน 4 รุ่น (รวม 8 เขตการจัดการ)	2	400,000
2.6	โครงการฝึกอบรมศึกษาดูงานและจัดตั้งกองทุนเสริมสร้างอาชีพทางเลือกแก่ราษฎรกลุ่มผู้กระทำผิด (รวม 8 เขตการจัดการ)	1	4,000,000
รวม			8,880,000

3	แผนด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการอุทยานแห่งชาติ	ลำดับ ความสำคัญ	งบประมาณ
3.1	โครงการฝึกอบรมเพิ่มประสิทธิภาพเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติ จำนวน 7 รุ่น	1	420,000
3.2	โครงการจัดหาครุภัณฑ์สำนักงาน	2	3,000,000
3.3	โครงการจัดหาครุภัณฑ์รถยนต์ทดแทนที่มีอยู่เดิม จำนวน 20 คัน	1	12,000,000
3.4	โครงการจัดหาครุภัณฑ์รถจักรยานยนต์ทดแทนที่มีอยู่เดิม จำนวน 40 คัน	1	2,400,000
3.5	โครงการพัฒนาระบบจัดเก็บข้อมูลและอินเทอร์เน็ต	1	500,000
3.6	โครงการโซล่าเซลล์บึงไฟ	1	150,000
3.7	โครงการโซล่าเซลล์คลองอีเต่า	1	150,000
3.8	โครงการโซล่าเซลล์เขาแหลม	1	150,000
3.9	โครงการซ่อมบำรุงถนนในเขตอุทยานแห่งชาติ จำนวน 72 กิโลเมตร	1	3,600,000
3.10	โครงการจัดซื้อรถตัดหญ้าข้างถนนในอุทยานแห่งชาติ	1	1,200,000
3.11	โครงการจัดซื้อรถกระเช้าตัดกิ่งไม้ตามแนวถนนในอุทยานแห่งชาติ	1	1,230,000
3.12	โครงการเจ่าน้ำบาดาลหน่วยพิทักษ์ย่อย(คลองอีเต่า)	1	100,000
3.13	โครงการเจ่าน้ำบาดาลหน่วยพิทักษ์ย่อย (บึงไฟ)	1	100,000
3.14	โครงการเจ่าน้ำบาดาลพร้อมระบบประปาบ้านพักเจ้าหน้าที่ห้วยผาย	1	2,500,000
3.15	โครงการสร้างฝายถาวรบึงไฟ คลองอีเต่า เขาแหลม จำนวน 3 แห่ง	1	600,000

3	แผนด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการอุทยานแห่งชาติ (ต่อ)	ลำดับ ความสำคัญ	งบประมาณ
3.16	โครงการจัดสร้างอาคารบ้านพักที่หัวฝาย (สำหรับรองรับการอพยพเจ้าหน้าที่จากส่วนกลาง)	1	40,000,000
3.17	โครงการจัดทำถนนลาดยางในหมู่บ้านหัวฝาย ระยะทาง 1,000 เมตร	1	1,000,000
3.18	โครงการจัดสร้างโรงจอดรถหมู่บ้านหัวฝาย ความจุ 60 คัน	1	1,200,000
3.19	โครงการรถขยะอัดท้ายไฮโดรลิก	1	2,500,000
3.2	โครงการคอมพิวเตอร์สำหรับเก็บข้อมูลผ่านค่าน พร้อมระบบ ออกบัตรควบคุมความเร็วยานพาหนะ	1	200,000
3.21	โครงการซื้อรถยกของ 6 ล้อ 6 คัน 1 คัน	2	1,230,000
3.22	โครงการจัดซื้อรถดูดสิ่งปฏิกูล 6 ล้อ 1 คัน	1	1,500,000
3.23	โครงการซ่อมแซมรถแทรกเตอร์ดินตะขำ	2	300,000
3.24	โครงการซ่อมแซมอาคารสิ่งปลูกสร้างบริเวณหน่วยฯ ขย.7 (ลำพระยาธาร) ขย.6, ขย.8	1	500,000
3.25	โครงการซ่อมแซมอาคารสิ่งปลูกสร้างบริเวณที่ทำการฯ ขย.10	1	200,000
3.26	โครงการขุดบ่อน้ำใช้ บริเวณหน่วยฯ ขย.8	1	100,000
3.27	โครงการสร้างระบบปาภูเขา หน่วยฯ ขย.7	1	150,000
3.28	โครงการพัฒนาและปรับภูมิทัศน์ฝายป้องกันฯ	1	70,000
3.29	โครงการจัดสร้างอาคาร จัดหาอุปกรณ์และเจ้าหน้าที่ช่วยชีวิต พื้นฟู บำบัดสัตว์ป่าที่บาดเจ็บ	1	1,500,000
3.30	โครงการรถสุขาเคลื่อนที่ จำนวน 2 คัน	1	6,000,000

3	แผนด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการอุทยานแห่งชาติ (ต่อ)	ลำดับ ความสำคัญ	งบประมาณ
3.31	โครงการโรงซ่อมยานพาหนะ เครื่องจักรกล เครื่องมือเกษตร พร้อมอุปกรณ์	1	3,000,000
3.32	โครงการอาคารปฏิบัติงานช่าง (ไฟฟ้า ประปา อุปกรณ์เครื่องใช้)	1	1,500,000
3.33	โครงการโรงเก็บพัสดุ เครื่องมือเครื่องใช้	1	500,000
รวม			73,630,000

(ฉบับร่าง)

ส่วนศึกษาและวิจัยอุทยานแห่งชาติ
สำนักอุทยานแห่งชาติ
กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

4	แผนด้านการจัดการการท่องเที่ยวและนันทนาการอุทยานแห่งชาติ	ลำดับ ความสำคัญ	งบประมาณ
4.1	โครงการพัฒนาทางเดินศึกษาธรรมชาติระยะสั้นและระบบการสื่อ ความหมายในเส้นทางในพื้นที่ส่วนกลาง จำนวน 6 เส้นทาง	1	3,000,000
4.2	โครงการพัฒนาทางเดินศึกษาธรรมชาติระยะสั้นและระบบการสื่อ ความหมายในเส้นทางในพื้นที่รอบนอกจำนวน 8 เส้นทาง (จำนวน 8 เขต การจัดการ)	1	4,000,000
4.3	โครงการพัฒนาทางเดินป่าท่องเที่ยวและคู่มือเดินป่า จำนวน 8 เส้นทาง (จำนวน 8 เขตการจัดการ)	1	800,000
4.4	โครงการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมการเดินป่าอุทยานแห่งชาติเขา ใหญ่ จำนวน 8 ชุด	1	400,000
4.5	โครงการจัดทำเส้นทางศึกษาเรือนยอดป่าดิบ(Canopy walkway) ที่บริเวณ น้ำตกกองแก้ว ระยะทาง 400 เมตร	1	20,000,000
4.6	โครงการจัดทำสะพานทางเดินศึกษาธรรมชาติ(Board walk)หอชมธรรมชาติ ผาเดียวดายและระบบการสื่อความหมายในเส้นทาง ระยะทาง 500 เมตร	1	5,000,000
4.7	โครงการจัดทำเส้นทางศึกษาธรรมชาติโดยจักรยานและระบบสื่อความหมาย ในเส้นทางระยะทาง 10 กิโลเมตร	1	1,000,000
4.8	โครงการก่อสร้างทางไกลแบบหยอดเหรียญประจำจุดชมวิว และหอดูสัตว์ จำนวน 5 จุด	1	500,000
4.9	โครงการปรับปรุงสะพานแขวนบริเวณศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ค่ายสุรัสวดี และสถานที่กางเต็นท์ลำตะคอง จำนวน 4 สะพาน	2	400,000
4.10	โครงการจัดสร้างศูนย์บริการนักท่องเที่ยวพร้อมลานจอดรถ บริเวณด่าน ตรวจศาลเจ้าพ่อและด่านตรวจเนินหอม	1	40,000,000
4.11	โครงการจัดสร้างศูนย์บริการนักท่องเที่ยวพร้อมลานจอดรถ บริเวณ หน่วยฯขง.5 (กม.80) ขง.9(ใสใหญ่) และหน่วยฯเขื่อนคลองท่าด่าน	1	45,000,000
4.12	โครงการจัดสร้างศูนย์บริการนักท่องเที่ยว บริเวณหน่วยพิทักษ์รอบนอกที่ยัง ไม่มีศูนย์บริการ จำนวน 11 แห่ง	2	33,000,000
4.13	โครงการพัฒนาและปรับปรุงนิทรรศการ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวส่วนกลาง วังบอน และตะคร้อ จำนวน 3 แห่ง	1	3,000,000
4.14	โครงการสร้างสะพานข้ามห้วยสมอปูนทางเข้าน้ำตกเหวนรก	1	2,000,000

4	แผนด้านการจัดการการท่องเที่ยวและนันทนาการอุทยานแห่งชาติ (ต่อ)	ลำดับ ความสำคัญ	งบประมาณ
4.15	โครงการสร้างสะพานทางเข้าน้ำตกเหวนรก	2	1,000,000
4.16	โครงการสร้างบันไดลงตัวน้ำตกเหวนรก มีจุดพักผ่อนมี 2 ทางเดินขึ้นลง มีราวระเบียง ป้ายสื่อความหมาย ราวจับระหว่างทาง และมีลานชมวิวน้ำตก	1	7,000,000
4.17	โครงการซ่อมแซมทางเดินทางเข้าน้ำตกเหวนรก	1	500,000
4.18	โครงการจัดสร้างศาลาเอนกประสงค์พร้อมห้องน้ำ-ห้องสุขาและระบบน้ำจำนวน 1 หลัง บริเวณทางเข้าน้ำตกเหวนรก	1	1,500,000
4.19	โครงการจัดทำป้ายสื่อความหมายบริเวณทางเข้าน้ำตกเหวนรก	1	100,000
4.20	โครงการออกแบบประเมินราคาจัดทำทางเบี่ยงหน่วยฯขง.12(เนินหอม)	2	200,000
4.21	โครงการซ่อมบำรุงคอสสะพานคลองสมอปูน	1	200,000
4.22	โครงการปรับปรุงลานจอดรถหน้าหน่วยฯขง.20(เหวนรก)	1	500,000
4.23	โครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวบริเวณอ่างเก็บน้ำวังบอน	1	1,000,000
4.24	โครงการจัดทำโรงเรือนระบบประปาบริเวณน้ำตกตะคร้อ	2	1,500,000
4.25	โครงการปรับปรุงภูมิทัศน์และก่อสร้างสะพานแขวนบริเวณน้ำตกตะคร้อ	1	3,000,000
4.26	โครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยววน้ำตกเหวอี้อ่า	2	1,000,000
4.27	โครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยววน้ำตกส้มป่อย	1	1,000,000
4.28	โครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยววน้ำตกธารทิพย์	2	1,000,000

4	แผนด้านการจัดการการท่องเที่ยวและนันทนาการอุทยานแห่งชาติ (ต่อ)	ลำดับ ความสำคัญ	งบประมาณ
4.29	โครงการปรับปรุงลานจอดรถบริเวณน้ำตกตะคร้อ	1	500,000
4.30	โครงการจัดสร้างลานเอนกประสงค์และทางเดินยกระดับบริเวณน้ำตกตะคร้อ	1	1,000,000
4.31	โครงการจัดสร้างศูนย์อาหารบริเวณน้ำตกตะคร้อ	1	3,000,000
4.32	โครงการก่อสร้างท่าเทียบเรือบริเวณวังสำเภาล่ม	2	800,000
4.33	โครงการจัดหาอุปกรณ์พักผ่อน	1	500,000
4.34	โครงการจัดสร้างอาคารรองรับการจัดค่ายอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ	1	500,000
4.35	โครงการทำปลอกคอนกรีต 1 ที่ลาดยางมะตอย	2	500,000
4.36	โครงการทำป้อมยามแยกศูนย์ฝึกฯ-มอสิงโต	1	200,000
4.37	โครงการถนนจุดชมวิวกม.30 ขยายลานจอดรถเท่าตัว	1	2,000,000
4.38	โครงการจัดทำหอดูดาว(กระทิง)ขญ.4(คลองปลากั้ง)	1	450,000
4.39	โครงการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เขตการจัดการที่ 1	2	1,000,000
4.40	โครงการจัดทำระบบประปา ขญ.4	1	1,500,000
4.41	โครงการจัดทำห้องน้ำ-ห้องสุขา ขญ.4	1	500,000
4.42	โครงการสร้างลาดจอดรถ ขญ.9	1	500,000
4.43	โครงการก่อสร้างสะพานข้ามลำห้วยเข้าแก่งหินเพิง 4 แห่ง ขญ.9	1	400,000

4	แผนด้านการจัดการการท่องเที่ยวและนันทนาการอุทยานแห่งชาติ (ต่อ)	ลำดับ ความสำคัญ	งบประมาณ
4.44	โครงการพัฒนาเส้นทางศึกษาธรรมชาติขึ้นเขาทุ่ง ขย.8	2	500,000
4.45	โครงการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ควบคุมเรือยางและกู้ภัยทางน้ำ 200 คน ขย.9	1	100,000
4.46	โครงการขยายเขตไฟฟ้าเข้าหน่วยฯ ขย.6	1	1,000,000
4.47	โครงการขยายเขตไฟฟ้าเข้าแก่งหินเพิง ขย.9	1	2,000,000
4.48	โครงการขยายเขตไฟฟ้าเข้าหน่วยฯ ขย.8	1	300,000
4.49	โครงการขยายเขตไฟฟ้าเข้าหน่วยฯ ขย.17	1	500,000
4.50	โครงการขยายเขตไฟฟ้าเข้าหน่วยฯ เชื้อนคลองท่าด่าน	1	500,000
4.51	โครงการสร้างระบบประปาภูเขา ขย.9	1	1,200,000
4.52	โครงการจัดสร้างด่านตรวจและบ้านพักบริเวณน้ำตกธารทิพย์	1	2,000,000
4.53	โครงการจัดสร้างด่านตรวจและบ้านพักบริเวณน้ำตกส้มป่อย	1	2,000,000
4.54	โครงการสร้างห้องอาบน้ำ-ห้องสุขา อย่างละ 50 หลัง ที่ผากล้วยไม้	1	3,500,000
4.55	โครงการเดินไฟฟ้าเข้าน้ำตกเหวสุวัต	1	7,000,000
4.56	โครงการขุดน้ำบาดาลที่สถานที่กางเต็นท์ผากล้วยไม้	1	500,000
4.57	โครงการปรับปรุงภูมิทัศน์สถานที่กางเต็นท์ผากล้วยไม้	1	2,000,000
4.58	โครงการจัดทำระบบน้ำปะปา ถึงเก็บน้ำลำตะคอง บริเวณสถานที่กางเต็นท์ลำตะคอง	1	1,500,000

4	แผนด้านการจัดการการท่องเที่ยวและนันทนาการอุทยานแห่งชาติ (ต่อ)	ลำดับ ความสำคัญ	งบประมาณ
4.59	โครงการขยายถนน บริเวณลานจอดรถที่สถานที่กางเต็นท์ลำตะคอง	2	1,000,000
4.60	โครงการปรับปรุงห้องน้ำ-ห้องสุขา บริเวณสถานที่กางเต็นท์ลำตะคอง	1	500,000
4.61	โครงการปรับปรุงทัศนียภาพ บริเวณสถานที่กางเต็นท์ลำตะคอง	1	2,500,000
4.62	โครงการจัดทำถังขยะบริเวณโซนบริการทุกแห่งให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน	1	700,000
4.63	โครงการจัดทำถังเก็บน้ำที่น้ำตกเหวสุวัต	1	500,000
4.64	โครงการขุดลอกอ่างเก็บน้ำมอสิงโต	1	300,000
4.65	โครงการขุดลอกอ่างเก็บน้ำสถานที่กางเต็นท์ลำตะคอง	1	150,000
4.66	โครงการส่องสัตว์โดยใช้พลังงานไฟฟ้า	1	3,000,000
4.67	โครงการจัดทำระบบไฟฟ้าใต้ดินในเขตท่องเที่ยว	1	50,000,000
4.68	โครงการซื้อเครื่องกำเนิดไฟฟ้าสำรองโซนบริการบ้านธารน้ำร้อน	1	1,000,000
4.69	โครงการซื้อเครื่องกำเนิดไฟฟ้าสำรองโซนศูนย์บริการนักท่องเที่ยว	1	1,000,000
4.70	โครงการจัดสร้างอาคาร จัดหาอุปกรณ์และเจ้าหน้าที่ปฐมพยาบาล	1	1,500,000
4.71	โครงการมัดจำขยะ ฝากขยะกลับบ้าน	1	200,000
4.72	โครงการตรวจจับความเร็ว เสียงดัง ควั่นด่า ยานพาหนะที่เข้ามาในเขตอุทยานแห่งชาติ	1	2,000,000
4.73	โครงการจัดทำคันชะลอความเร็วในเขตท่องเที่ยวหนาแน่น จำนวน 30 จุด	1	300,000

4	แผนด้านการจัดการการท่องเที่ยวและนันทนาการอุทยานแห่งชาติ (ต่อ)	ลำดับ ความสำคัญ	งบประมาณ
4.74	โครงการจัดทำป้ายเส้นทางเดินเท้าเข้าสู่พื้นที่ แผนที่เส้นทางท่องเที่ยวในเขตอุทยานแห่งชาติ	1	2,000,000
4.75	โครงการจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์การห้ามให้อาหารสัตว์ป่า	1	200,000
4.76	โครงการจัดทำป้ายชีวภาพจากเศษอาหารจากแหล่งท่องเที่ยว	1	100,000
4.77	โครงการจัดแบ่งพื้นที่ตามพฤติกรรมนักท่องเที่ยวตามสถานที่กางเต็นท์	1	200,000
4.78	โครงการจัดทำเวทีกกลางแจ้ง จัดหาอุปกรณ์ประจำที่สถานที่กางเต็นท์ลำตะคอง ค่ายสุรัสวดี จำนวน 2 จุด	1	1,000,000
4.79	โครงการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์เพื่อเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง	1	200,000
4.80	โครงการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยรถATVที่หน่วยขง.1	1	100,000
รวม			101,100,000

(ฉบับร่าง)
ส่วนศึกษาและวิจัยอุทยานแห่งชาติ
สำนักอุทยานแห่งชาติ
กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

5	แผนด้านการป้องกันทรัพยากรธรรมชาติ	ลำดับ ความสำคัญ	งบประมาณ
5.1	โครงการซ่อมแซมถนนตรวจการณ์รอบแนวเขตอุทยานแห่งชาติ ระยะ 120 กิโลเมตร	1	3,000,000
5.2	โครงการจัดทำรั้วลวดหนาม ระยะทาง 50 กิโลเมตร	1	1,000,000
5.3	โครงการจัดทำรั้วไฟฟ้าป้องกันสัตว์ป่าทำลายพืชไร่ราษฎร ระยะทาง 108 กิโลเมตร	1	151,200,000
5.4	โครงการผนวกพื้นที่ป่าเข้าเป็นอุทยานแห่งชาติเพิ่มเติม	1	200,000
5.5	โครงการพัฒนาและปรับปรุงระบบวิทยุสื่อสาร	1	1,500,000
5.6	โครงการฝึกอบรมเพิ่มประสิทธิภาพพนักงานสายตรวจปราบปราม จำนวน 6 รุ่น (รุ่นละ 5 วัน)	1	600,000
5.7	โครงการจัดหาอุปกรณ์ปฏิบัติงานตรวจปราบปราม(เครื่องกระสุน อุปกรณ์เดินป่า GPS ฯลฯ)	2	1,500,000
5.8	โครงการจัดสร้างหน่วยพิทักษ์ฯนนทบุรี ตำบลนนทบุรี อำเภอekinบุรี	1	5,000,000
5.9	โครงการจัดสร้างหน่วยพิทักษ์ฯขย.7 (ลำพระยาธาร)	1	5,000,000
5.10	โครงการทำประกันสุขภาพให้แก่เจ้าหน้าที่สายตรวจ	1	1,000,000
5.11	โครงการสนับสนุนเครื่องแบบในการปฏิบัติงาน	1	500,000
5.12	โครงการจัดซื้อเครื่องคอมพิวเตอร์แบบพกพา	1	50,000
5.13	โครงการจัดซื้อกล้องถ่ายภาพแบบดิจิทัล เพื่องานตรวจปราบปราม จำนวน 20 ตัว	1	420,000
5.14	โครงการประชุมเชิงปฏิบัติการด้านการดำเนินคดีร่วมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ ทหาร อัยการ และที่ดิน ฯลฯ	1	300,000
5.15	โครงการสนธิกำลังร่วมกับเจ้าหน้าที่ทหาร ตำรวจ อาสาสมัคร ฯลฯ	1	1,000,000

5	แผนด้านการป้องกันทรัพยากรธรรมชาติ (ต่อ)	ลำดับ ความสำคัญ	งบประมาณ
5.16	โครงการจัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการพิเศษโดยใช้สุนัขพันธุ์ไทยเร่ร่อน	1	2,000,000
5.17	โครงการจัดหาสินค้าตอบแทนแก่ราษฎรซึ่งให้ความร่วมมือด้านการข่าวแก่เจ้าหน้าที่	1	300,000
5.18	โครงการซื้อรถ ATV เพื่องานตรวจปราบปรามลาดตระเวน จำนวน 6 คัน	1	1,500,000
5.19	โครงการซื้อพารามอเตอร์เพื่อการตรวจลาดตระเวนทางอากาศ จำนวน 4 เครื่อง	1	600,000
รวม			176,670,000

(ฉบับร่าง)

ส่วนศึกษาและวิจัยอุทยานแห่งชาติ
สำนักอุทยานแห่งชาติ
กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

6	แผนด้านการวิจัยในอุทยานแห่งชาติ	ลำดับ ความสำคัญ	งบประมาณ
6.1	โครงการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ของอุทยานแห่งชาติที่มีความรู้ ความชำนาญในการศึกษาวิจัย จำนวน 5 รุ่น	1	1,000,000
6.2	โครงการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อน้ำตกตะคร้อ	1	50,000
6.3	โครงการวิจัยศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวบริเวณเขาสมอปูน	1	1,000,000
6.4	โครงการศึกษาวิจัยผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อสิ่งแวดล้อมบริเวณแก่งหินเพิง	2	100,000
6.5	โครงการศึกษาความหลากหลายและนิเวศวิทยาของนกในอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่	2	100,000
6.6	โครงการสำรวจสถานภาพการกระจายและนิเวศวิทยาของสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมขนาดใหญ่	1	300,000
6.7	โครงการสำรวจสถานภาพ การกระจายและนิเวศวิทยาของสัตว์ผู้ล่า	1	300,000
6.8	โครงการศึกษาความหลากหลายและนิเวศวิทยาของผีเสื้อในอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่	1	300,000
6.9	โครงการสำรวจความหลากหลายและนิเวศวิทยาของสัตว์เลื้อยคลานและสัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก	1	300,000
6.10	โครงการศึกษาวิจัยกระทิงในเขตอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่	2	250,000
6.11	โครงการศึกษาวิจัยกวางป่าในเขตอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่	1	300,000
6.12	โครงการสำรวจไม้กฤษณาและการกระตุ้นการเกิดสารหอมในไม้กฤษณา	1	300,000
6.13	โครงการจัดซื้ออุปกรณ์เพื่อใช้ปฏิบัติงานฝ่ายวิชาการ	1	500,000
6.14	โครงการจัดทำระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการสัตว์ป่าในอุทยานฯ	1	300,000
6.15	โครงการห้องสมุดธรรมชาติอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่	1	1,000,000

6	แผนด้านการวิจัยในอุทยานแห่งชาติ (ต่อ)	ลำดับ ความสำคัญ	งบประมาณ
6.16	โครงการประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมกับนักวิจัยและสถาบันการศึกษาต่างๆ จำนวน 5 รุ่น	1	1,000,000
6.16	โครงการวิเคราะห์ประเมินผลการปฏิบัติงานอุทยานแห่งชาติ	1	200,000
รวม			7,300,000
งบประมาณรวม			603,850,000

(ฉบับร่าง)

ส่วนศึกษาและวิจัยอุทยานแห่งชาติ
สำนักอุทยานแห่งชาติ
กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช